

Landgoederen Amelisweerd en Rhijnauwen

Toekomstvisie 2011-2031

Oktober 2011

Toekomstvisie landgoederen **Amelisweerd** en **Rhijnauwen**

Oktober 2011

Colofon

Ambtelijk opdrachtgever

Dienst Stadsontwikkeling: Rob Hendriks

Dienst Stadswerken: Cas Verhoeven

Projectleiding

Anky Spanjers, AT Osborne (tot maart 2010)

Trudie Timmerman, Stadsontwikkeling, Projectmanagement (vanaf oktober 2010)

Projectteam gemeente Utrecht

Werner de Feijter, Stadsontwikkeling, Stedenbouw

Bart Klück, Stadsontwikkeling, Cultuurhistorie

Cees Rampart, Stadsontwikkeling, Monumenten

Hans Kruse, Stadsontwikkeling, Milieu

Rianne Monster, Stadsontwikkeling, Vastgoed

Ruud Zuiderwijk, Stadswerken, Participatie

Siep van Jaarsveld, Stadswerken, Beheer en Programmeren

Jeroen van Gaalen, Stadswerken, Beheer en Programmeren

Begeleidingscommissie

Jos Kloppenborg, Vrienden van Amelisweerd

Arnold Grijns, Buurtschap Amelisweerd-Rhijnauwen

Marloes Krol, Wijkraad Oost

Trudie Jongkind, Platform Utrechtse Natuur- Milieugroepen

Llewellyn Bogaers, historica

Versiedatum

Oktober 2011

Status

29 maart 2011: Vrijgegeven voor inspraak door college van B&W

6 mei - 25 mei 2011: Inspraakperiode

.....: Vastgesteld door college van B&W

.....: Raadsinformatieavond

.....: Vastgesteld door gemeenteraad

Inhoudsopgave

Colofon	4	6 Visie	29
1 Inleiding	7	Cultuurhistorie en landschap	33
Aanleiding	7	Lanen	35
Ambitie	7	Bossen	43
2 Ligging	9	Tuinen	53
3 Historie	11	Ecologie en bestaande Ecologische Hoofdstructuur	55
Rivieractiviteit (tot ca 1100 na Chr.)	11	Landbouw en nieuwe Ecologische Hoofdstructuur	57
Ontginning en verkaveling (vanaf ca 1100)	11	Verbindingen met de omgeving	59
Bouw van huizen en in gebruikname als landgoed	11	Recreatie	61
Aankoop door gemeente Utrecht	11	Bereikbaarheid	67
Landhuizen	13	Water	68
Boerderijen en tuinderijen	13	Nieuwe functies	69
Het fort Rhijnauwen	13	7 Uitvoering van de toekomstvisie	70
4 De landgoederen anno 2010	15	Vervolgstappen Toekomstvisie	71
Cultuurhistorie en landschap	15	Indicatie van maatregelen voor de landgoederen algemeen	71
Natuur	15	Indicatie van maatregelen voor Rhijnauwen	72
Recreatie	16	Indicatie van maatregelen voor Oud Amelisweerd	73
Wonen, werken en bedrijvigheid	16	Indicatie van maatregelen voor Nieuw Amelisweerd	74
Boerenbedrijven en tuinderijen	16	Indicatie van maatregelen in de omgeving van de landgoederen	75
Bereikbaarheid	17	8 Bronnen	77
5 Karakters	19	Literatuur	77
Landgoed Rhijnauwen	21	Internet	77
Landgoed Oud Amelisweerd	23		
Landgoed Nieuw Amelisweerd	25		
Fort Rhijnauwen	26		
Kromme Rijnlandschap en Nieuwe Hollandse Waterlinie	27		

Stadsontwikkeling

Voorlaan Oud Amelisweerd,
toen en nu.

bron afbeelding links:
S. Karst, M. van Deventer

Zicht op landhuis
Nieuw Amelisweerd,
toen en nu.

bron afbeelding links:
S. Karst, M. van Deventer

1 Inleiding

Aanleiding

De landgoederen Amelisweerd en Rhijnauwen zijn in de vorige eeuw door de gemeente Utrecht aangekocht als recreatiegebied voor haar bewoners. Sindsdien zijn ze uitgegroeid tot het best bezochte groengebied van de stad. Niet alleen bezoeken Utrechtse inwoners de landgoederen, ook vanuit buurgemeenten vindt bezoek plaats. In totaal zijn de landgoederen een groengebied voor ruim 450.000 inwoners. In 2009 werden er dan ook 1,5 miljoen bezoekers geteld.

De landgoederen bezitten een grote aantrekkingskracht door hun unieke landschap; een eeuwenoude versmelting tussen cultuur en natuur. Ze zijn ontstaan door menselijk handelen en eeuwenlang nauwkeurig onderhouden. Dit heeft grote landschappelijke variatie opgeleverd waardoor de landgoederen nu veel planten en dieren herbergen, waaronder ook zeldzame soorten.

Tot de jaren '80 van de vorige eeuw zijn de landgoederen onderhouden volgens beheerprincipes die passen bij landgoederen; consequent en nauwgezet. Daarna kwam het beheer in het teken te staan van minder financiële middelen en meer natuurlijke processen. Menselijk ingrijpen werd steeds verder teruggedrongen. Het Beheersplan van 1990 is hiervan een voortzetting.

De hoge leeftijd, sommige delen zijn meer dan 200 jaar oud, in combinatie met natuurlijk beheer leidt deels tot verval als gevolg van natuurlijke successie (groei-bloei-verval) en deels door verval als gevolg van de beperkte financiële middelen. Samen met de gebruiksdruk staan de unieke landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische waarden onder druk en dreigen sterk af te nemen. Om dit te voorkomen is een nieuw beheerplan noodzakelijk. Dit vraagt om een koers voor de toekomst. Deze Toekomstvisie geeft dat.

Ambitie

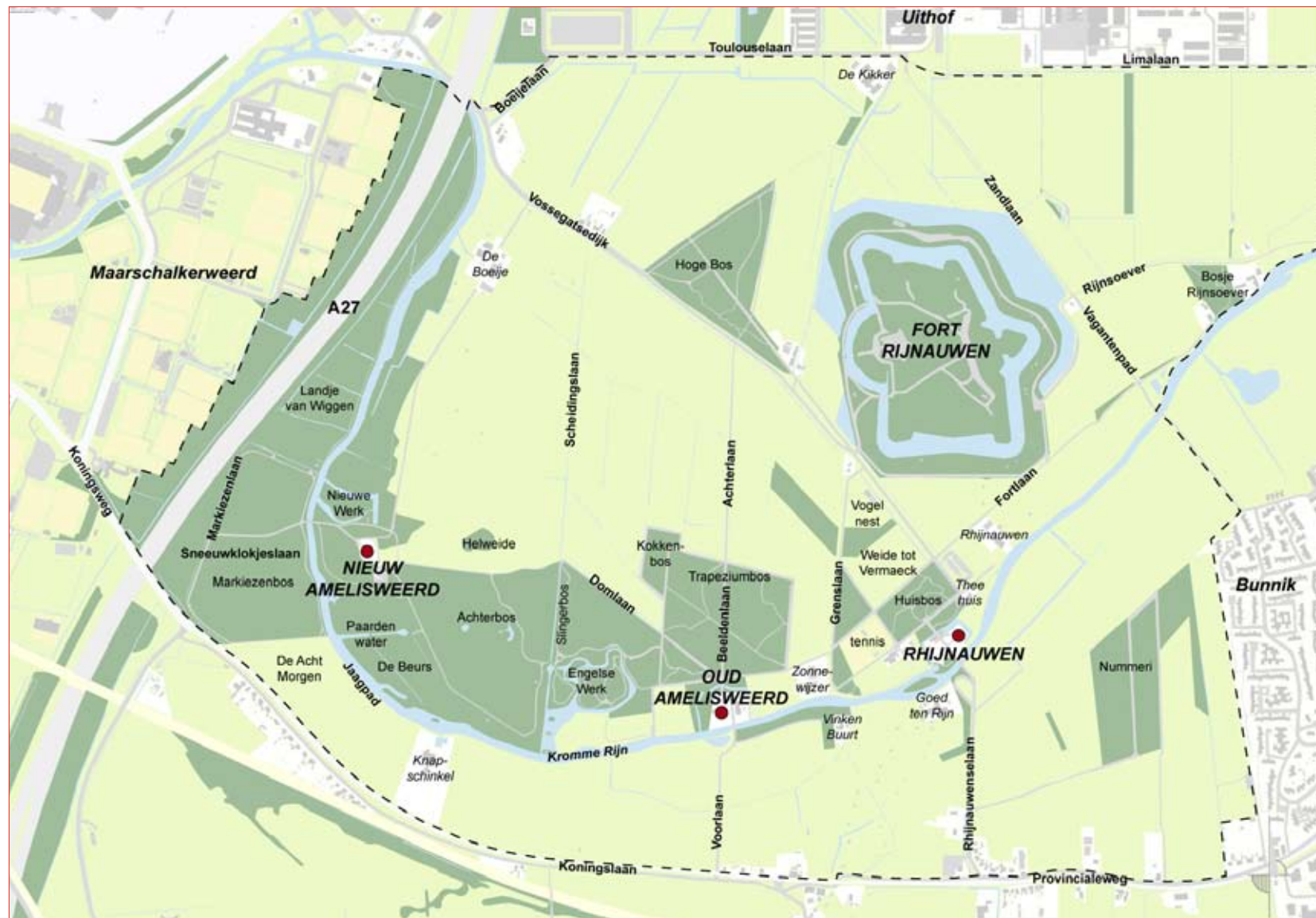
De ziel van de landgoederen Amelisweerd en Rhijnauwen wordt in grote mate bepaald door de eeuwenoude bossen en lanen. Veel generaties hebben van hun schoonheid kunnen genieten. De gemeente Utrecht wil ook dat komende generaties ervan kunnen blijven genieten. In deze toekomstvisie wordt dan ook de koers voor het herstel en behoud van de bossen en lanen uitgezet. Dit vormt de basis voor het nieuwe beheerplan.

De landgoederen zijn echter meer dan bossen en lanen alleen. Tuinen, het omringende landschap, maar ook recreatie, landbouw en bedrijvigheid vormen mede de zo gewaardeerde landgoederen. Ze zijn geen statisch gegeven, maar altijd in ontwikkeling. Samen met bereikbaarheid van de landgoederen zijn deze aspecten op hoofdlijn onderdeel van de toekomstvisie. Indien nodig zullen ze na de toekomstvisie verder worden uitgewerkt.

De basis voor elke maatregel die in deze toekomstvisie wordt voorgesteld, is het vinden van evenwicht tussen de cultuurhistorische, ecologische en recreatieve aspecten. Behoedzaam en met respect voor de huidige waarden worden de landgoederen klaar gemaakt voor de komende 20 jaar; de basis voor de 21e eeuw. Herstel, behoud en ontwikkeling van de landgoederen maakt dat ze voor de toekomstige generaties een unieke plek blijven.

Voor het opstellen van de toekomstvisie is een begeleidingscommissie samengesteld met afgevaardigden uit de omgeving van de landgoederen en belangenverenigingen. Zij brengen gebiedskennis met zich mee en hebben de inhoud van de toekomstvisie mede vormgegeven. Voor de gemeente Utrecht vormden zij een belangrijk klankbord.

De betekenis van de landgoederen overstijgt de stad Utrecht. Ze zijn van groter belang in de regio. Daarom richt gemeente Utrecht zich met de toekomstvisie ook op haar partners in het gebied: naastgelegen gemeenten, provincie Utrecht, Bestuursregio Utrecht (BRU), waterschap en de Rijksoverheid. Daarnaast wordt ook actieve betrokkenheid gezocht met de bewoners, ondernemers en andere gebruikers in het gebied.

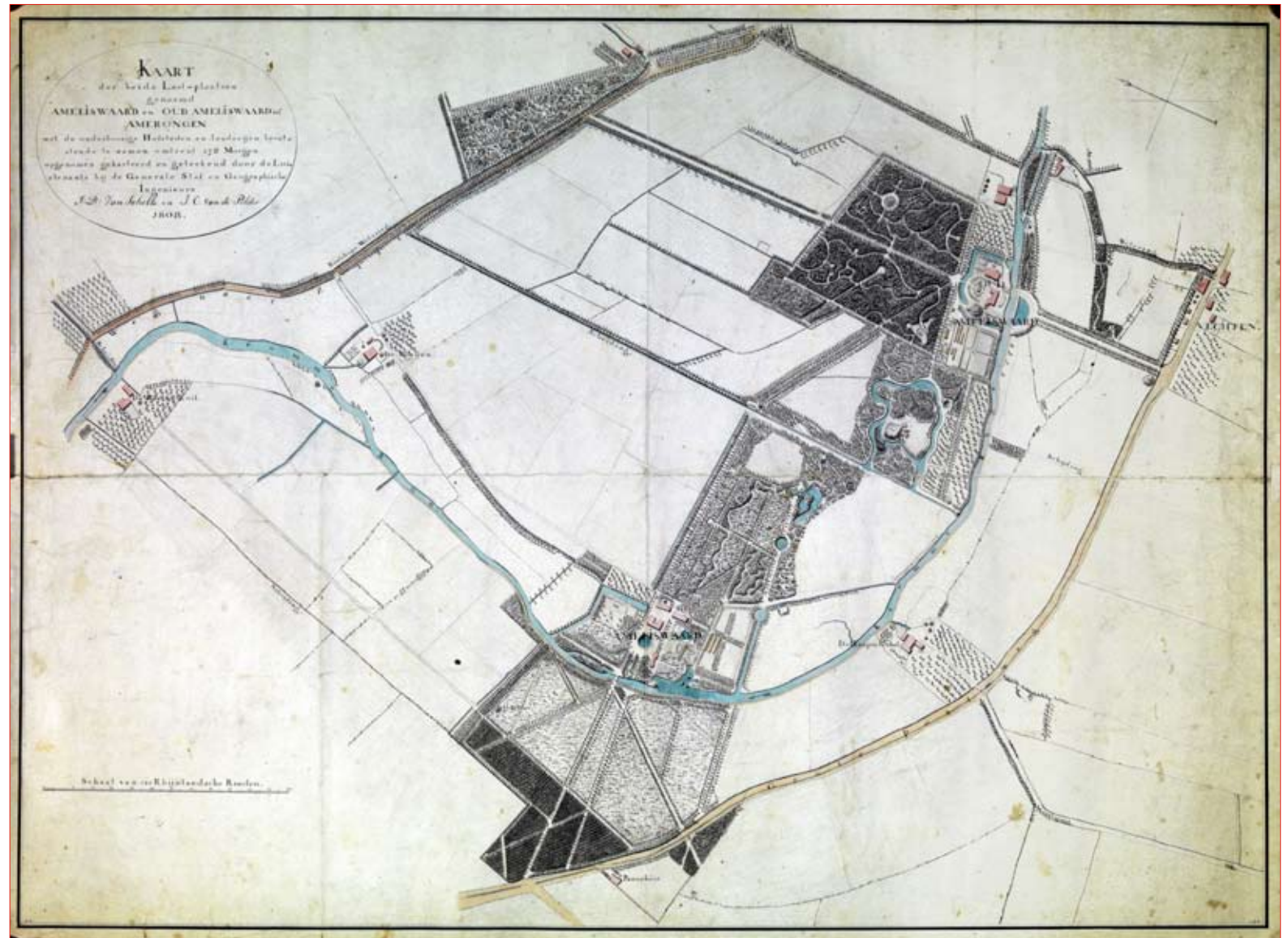

Ligging landgoederen,
naamgeving en plangrens.

2 Ligging

De landgoederen bestaan uit Nieuw Amelisweerd, Oud Amelisweerd en Rhijnauwen. Deze drie landgoederen liggen als een ensemble aan de Kromme Rijn, ten oosten van de stad Utrecht op circa 2,5 kilometer van de Utrechtse binnenstad. De landgoederen vormen een groot groengebied tussen Utrecht, Bunnik en De Uithof en de snelwegen A12 en A27. Tezamen zijn de landgoederen ongeveer 300 hectare groot.

De plangrens van de toekomstvisie beslaat de drie landgoederen en haar omgeving. Binnen de plangrens liggen elementen die van invloed op de landgoederen zijn of er directe relatie mee hebben, maar geen eigendom zijn van gemeente Utrecht zoals Fort Rhijnauwen, particuliere bebouwing etcetera. Dergelijke elementen worden beschreven en wanneer nodig geacht vanuit de toekomstvisie, in maatregelen benoemd waarna ze met betrokkenen verder worden uitgewerkt.

Kaart Lodewijk Napoleon, 1808

bron:

Fam. Bosch van Drakestein (orgineel),
Het Utrechts Archief (kopie)

3 Historie

Toekomst kan niet zonder historie. Zo startte de historie van de landgoederen met de komst van Ridder Amelis naar Utrecht, begin 13e eeuw. Hij kreeg de hoge gronden langs de rivier de Rijn in leen en gaf zijn naam aan Amelisweerd.

Rivieractiviteit (tot ca 1100 na Chr.)

In de Romeinse tijd was de Kromme Rijn een brede, goed bevaarbare, soms wilde rivier. De hogere gronden werden al intensief bewoond. Archeologische vondsten (recent nog bij Oud Amelisweerd de vondst van een unieke wielband) hebben dit aangetoond. Bij het huidige Fort Vechten hadden de Romeinen zelfs een vlootbasis.

Rond 800 na Chr. verlegde de rivier haar bedding en volgt sindsdien de huidige loop. De oude meanders bleven achter als dode armen, die langzaam verlandden. Hiervan zijn elementen in het huidige landschap achtergebleven in de vorm van klei- en zandafzettingen, restgeulen, sloten en reliëfverschillen. De hogere delen maakten agrarisch gebruik mogelijk.

Ontginning en verkaveling (vanaf ca 1100)

De eerste landwegen, zoals de Vossegatsedijk en de Koningsweg en -laan (vroeger Kovalaers- of Vechterdijk geheten) liepen nog op veilige afstand van de rivier. De regelmatige overstromingen belemmerden het gebruik als landbouwgrond. Door de afdamming van de Kromme Rijn bij Wijk bij Duurstede in 1122 veranderde dit en werden ontginningen op grotere schaal mogelijk. Men begon met de aanleg van ontginningskaden langs een rechte sloot, zoals de huidige Scheidingslaan. Deze ontginningskaden vormen nu nog de grenzen tussen de drie landgoederen. De ontgonnen gebieden werden in de middeleeuwen als hooiland en weidegebied (komgronden) en boomgaarden en akkers (stroomruggen) gebruikt.

Bouw van huizen en in gebruikname als landgoed

Aan de rivier werden al in de 13e eeuw 'kastelen' met een gracht gebouwd: Rhijnauwen en Amelisweerd. Daaraan werd later Nieuw Amelisweerd toegevoegd. Er werden ook tuinen, boomgaarden en moestuinen aangelegd.

Vanaf de late 17e eeuw, na de Franse verwoestingen van 1674, werden er ook (jacht)bossen aangelegd. Aanvankelijk met strakke patronen en met lange rechte lanen en vanaf de late 18e eeuw en in de 19e eeuw werd een landschapsstijl met slingerende paden en waterpartijen toegepast. Het mooiste voorbeeld daarvan was het Engelse werk. In de 19e eeuw werd de landschappelijke aanleg nog groter met bosschages en boomgroepen met gevarieerde kleuren en soms exotische soorten.

Een fraaie tekening van 1808, toen Lodewijk Napoleon Oud- en Nieuw Amelisweerd aankocht, geeft de situatie uit die tijd weer. Zo zien we een strak geometrische aanleg in het Trapeziumbos en romantische landschappen in het Engelse werk.

Aankoop door gemeente Utrecht

In 1919 is het landgoed Rhijnauwen door de gemeente Utrecht aangekocht, in eerste instantie als lokatie voor een villawijkje. Villa's zijn er nooit gekomen, want het werd recreatiegebied voor de Utrechtse stadsbewoner. In 1930 is daarom het Theehuis gebouwd. De bestemming als recreatiegebied kwam voort uit de denkbeelden van het bestuur van de stad over verbetering van de sociale en gezonde leefomgeving.

In 1954 is landgoed Oud Amelisweerd er aan toegevoegd, gevolgd in '64 door Nieuw Amelisweerd.

Luchtfoto van de landgoederen in 1936

Landhuizen

Op de drie landgoederen staan bijzondere historische landhuizen en bijbehorende koetshuizen en bijgebouwen. In de afgelopen decennia heeft een aantal een bijzondere functie gekregen.

Voor bezoekers van buiten de stad werd Rhijnauwen al in 1933 als jeugdherberg ingericht.

Nieuw Amelisweerd heeft na leegstand en kraak in de jaren '70 uiteindelijk een woonbestemming gekregen.

Oud Amelisweerd wordt vanwege zijn unieke interieur gerestaureerd waarna het een museale functie krijgt. De bijbehorende ijskelder is de afgelopen jaren gerestaureerd.

Boerderijen en tuinderijen

Bij de landhuizen hoorden vanaf de middeleeuwen diverse boerderijen en tuinderijen. Op oude kaarten en topografische kaarten vanaf 1873 is een constant patroon van boerenhofsteden zichtbaar. Op de hogere gronden waren er in eerste instantie voornamelijk akkerbouwpercelen, tuinderijen en boomgaarden met fruit. De lager gelegen komgronden werden als grasland gebruikt en langs de rivier waren hooilanden.

De boerderijen en tuinderijen hebben een bijzondere historische waarde. De meest opvallende boerderijen zijn De Boeije, De Wiltenburg, De Kleine Kuil, De Knapschinkel, Rhijnauwen, De Zonnewijzer en Goed ten Rhijn en tuinderijen Amelis' Hof en De Volle Grond. De boerderijen zijn bijzonder (met deels status van rijksmonument) vanwege de ouderdom, de goede staat en de zichtbare aanwezigheid van de verschillende tijdperiodes (vanaf 16e eeuw). Tenslotte bepalen ook de erfbeplanting en karakteristieke percelering, hagen en houtwallen, sloten en hoogteverschillen de bijzondere waarde van de complexen.

Het fort Rhijnauwen

Het fort Rhijnauwen is één van de grootste forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, aangelegd tussen 1868 en 1871.

Het fort werd als ogenschijnlijk landschappelijk element ontworpen. Bomen lieten het fort opgaan in de omgeving met de (park)bossen en lanen van de landgoederen.

In 1984 is het fort, nadat het de militaire functie verloor, aangekocht door Staatsbosbeheer wegens de hoge natuurwaarden die zich op het fort hebben ontwikkeld.

A27

Plannen voor aanleg van de snelweg A27 door het landgoed Nieuw Amelisweerd leidden in de jaren zeventig en tachtig tot protesten en gerechtelijke procedures. In oktober 1978 vond een grote demonstratie plaats. Uiteindelijk heeft in 1982 de Tweede Kamer erover beslist. In 1986 werd de A27 aangelegd. De weg is door de acties 80 meter naar het westen en verdiept aangelegd. Hierdoor is een groot deel van het Markiezenbos van Nieuw Amelisweerd gespaard. Een klein restant bos ten westen van de A27 in Maarschalkerweerd herinnert nog aan de oorspronkelijke grootte van het Markiezenbos.

4 De landgoederen anno 2011

Cultuurhistorie en landschap

De honderden jaren van ontwikkeling van de landgoederen hebben een rijk landschap opgeleverd. De invloed van de mens is hierin bepalend geweest. Ze gaven de landgoederen vorm en hielden het in stand. Op een relatief klein oppervlak is daardoor een landschap met grote variatie ontstaan. Een greep uit landschappelijke elementen die op de landgoederen voorkomen zijn verschillende bossen, sloten, vijvers, lanen, heggen, hakhout, boomgaarden, weilanden, knotwilgen, tuinen etcetera. De elementen zijn op hun beurt gekoppeld aan een tijdslaag. Van de eens grillige Kromme Rijn via de middeleeuwse ontginning tot en met verschillende stijlen uit de tuin- en landschaparchitectuur van de laatste drie eeuwen. Elke periode heeft een kenmerkend beplantingssortiment, afhankelijk van het gebruik en stijl. Dit maakt de landgoederen tot een bron van cultuurhistorisch waardevol genetisch erfgoed.

In tegenstelling tot veel andere landgoederen is op Amelisweerd en Rhijnauwen veel van de barokke aanleg bewaard gebleven. In de bossen en lanen staan nog veel oude bomen, tot wel 200-250 jaar. Voor Nederlandse begrippen zijn deze bomen ook bijzonder hoog, tot wel 40 meter. Dit komt niet alleen door hun leeftijd, maar ook door goede groeiomstandigheden op vruchtbare rivierklei.

Door de lange geschiedenis hebben de landgoederen nu een hoge cultuurhistorische waarde. Daarom zijn vanaf 2005 zowel de gebouwen als de parkaanleg Rijksmonument.

Natuur

Naast menselijke invloed hebben de abiotische omstandigheden zoals kleihoudende bodem, hoogteverschillen en de afwisseling van natte, vochtige en droge milieus grote invloed op de natuur. Samen met diverse beheervormen geeft het vele planten en dieren hun leefgebied.

De gevarieerde begroeiing biedt voedsel, schuilplekken en broedgelegenheid aan tal van diersoorten, waaronder ook zeldzame soorten. Het meest opvallend daarbij zijn de vele soorten vogels. Dit hangt in belangrijke mate samen met de dichtheid aan hoge bomen. Naast vogels leven er veel soorten zoogdieren zoals spitsmuizen, marters en vossen. Ook grotere zoogdieren komen voor zoals een roedel reeën. Langs de Kromme Rijn, de sloten en grachten en bij nieuw ontwikkelde moerasjes en poelen komen naast kikkers, padden en salamanders ook ringslangen voor. De grote variatie aan bloeiende planten brengt veel soorten vlinders, libellen en andere insecten met zich mee.

Door hun hoge ecologische waarde zijn de bossen van de landgoederen onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Om de EHS aaneensluitend te krijgen was een deel van de landbouwgrond rondom de landgoederen bestemd als nieuwe natuur voor de EHS. Hierdoor zouden de landgoederen verbonden worden met de Utrechtse Heuvelrug en het veenweidegebied ten oosten van Utrecht. Tijdens het opstellen van deze toekomstvisie is door het Rijk het beleid rondom de EHS gewijzigd en zijn de financiële mogelijkheden om de EHS op de landgoederen te ontwikkelen aanzienlijk afgenomen.

Recreatie

De landgoederen hebben op de Utrechtse bevolking grote aantrekkingskracht. Mensen bezoeken de landgoederen vanwege hun grote landschapelijke variatie, diverse trekpleisters en natuur. In 2009 werden er circa 1,5 miljoen bezoekers en passanten geteld. De drukste momenten zijn weekenden met prachtig weer. Doordeweeks en in de winter zijn de landgoederen een stuk rustiger.

Over het algemeen is landgoed Rhijnauwen het drukst bezocht. Dit komt door de verschillende trekpleisters zoals het Theehuis, lig- en speelweiden, het hostel Stay Okay en de tennisbanen. Op Nieuw en Oud Amelisweerd zijn er nagenoeg geen trekpleisters. Wel is er in het koetshuis van Oud Amelisweerd de theeschenkerij 'De Veldkeuken', gecombineerd met een klein bezoekerscentrum. Naast horeca worden hier biologische streekproducten en eigen gebakken brood verkocht. Het leegstaande landhuis krijgt na restauratie een museale functie. Nieuw Amelisweerd heeft globaal het minst aantal bezoekers. Ontbreken van trekpleisters en het verkeersgeluid van de A27 zijn hier de belangrijkste factoren in.

Het merendeel van de bezoekers komt om te wandelen, vaak gecombineerd met een bezoek aan één van de trekpleisters. Nieuw- en Oud Amelisweerd zijn primair wandelgebied. Op Rhijnauwen wordt ook gefietst doordat het onderdeel is van meerdere (recreatieve) fietsroutes.

Door het verschillend aanbod trekken de landgoederen over het algemeen hun eigen type recreanten. Gezinnen trekken hoofdzakelijk naar Rhijnauwen vanwege de trekpleisters en parkeergelegenheid. Cultuur- en natuurliefhebbers en rustzoekers bezoeken voornamelijk Oud- en Nieuw Amelisweerd.

Wonen, werken en bedrijvigheid

De landgoederen zijn voor circa 150 mensen het dagelijkse woon- en werkgebied. Voornamelijk zijn mensen op de landgoederen werkzaam in een gevarieerde agrarische en recreatieve sector. Belangrijkste ondernemingen zijn de drie boerenbedrijven in het gebied, het Theehuis, De Veldkeuken, hostel Stay Okay, de tuinderijen Amelis' Hof en De Volle Grond en bloemwerkplaats Bloemkracht 8.

Boerenbedrijven en tuinderijen

Van oudsher zijn er op de landgoederen boeren werkzaam. Vroeger waren er zeven boerengezinnen werkzaam, vandaag de dag zijn er dit nog drie. Momenteel hebben de drie boeren binnen de landgoederen circa 140 hectare landbouwgrond in gebruik. De bedrijven zijn gemengd met het accent op melkveehouderij. Op Nieuw en Oud Amelisweerd zijn er twee biologische historische tuinderijen, elk circa 1 hectare groot. De producten die zij telen vinden hun weg naar de Utrechtse consument via huisverkoop, groenteabonnementen en marktverkoop in de stad. Zij zijn pioniers van stadslandbouw in Utrecht.

Bereikbaarheid

Wandelaars en fietsers

Vanuit Utrecht zijn de landgoederen voor wandelaars en fietsers via vier routes te bereiken:

- Koningsweg

De Koningsweg is de meest zuidelijke verbinding tussen Utrecht en de landgoederen. Vanuit de binnenstad vanaf het Ledig Erf vormt het met de Gansstraat een directe fietsverbinding via fietspaden en parallelwegen. Wandelaars gebruiken deze route niet of nauwelijks. Enerzijds is het een flink eind lopen, anderzijds is het niet uitnodigend om te wandelen. Het is een drukke weg die enkele malen overgestoken moet worden en op delen ontbreken voetpaden.

- Jaagpad Kromme Rijn

Vanaf het Ledig Erf in de binnenstad is het onafgebroken Jaagpad langs de zuidoever van de Kromme Rijn een aangename groene wandelverbinding. Ter hoogte van de A27 gaat het onder de snelweg door.

- Weg naar Rhijnauwen - Vossegatsedijk

Ten noorden van de Kromme Rijn is de Weg naar Rhijnauwen en Vossegatsedijk een belangrijke fietsverbinding vanuit het oosten van Utrecht naar de landgoederen.

- Weg tot de Wetenschap en Archimedeslaan-Leuvenlaan

Via de Weg tot de Wetenschap en Archimedeslaan-Leuvenlaan is De Uithof verbonden met de stad. Bezoekers vanuit het noordoosten van Utrecht gebruiken deze verbinding via De Uithof naar de Zandlaan die uitkomt bij Rhijnauwen.

Op de landgoederen zijn meerdere stallingen voor fietsen. Door de week is het aanbod voldoende, maar op mooie dagen en weekenden is het aantal stallingen te weinig.

Openbaar vervoer

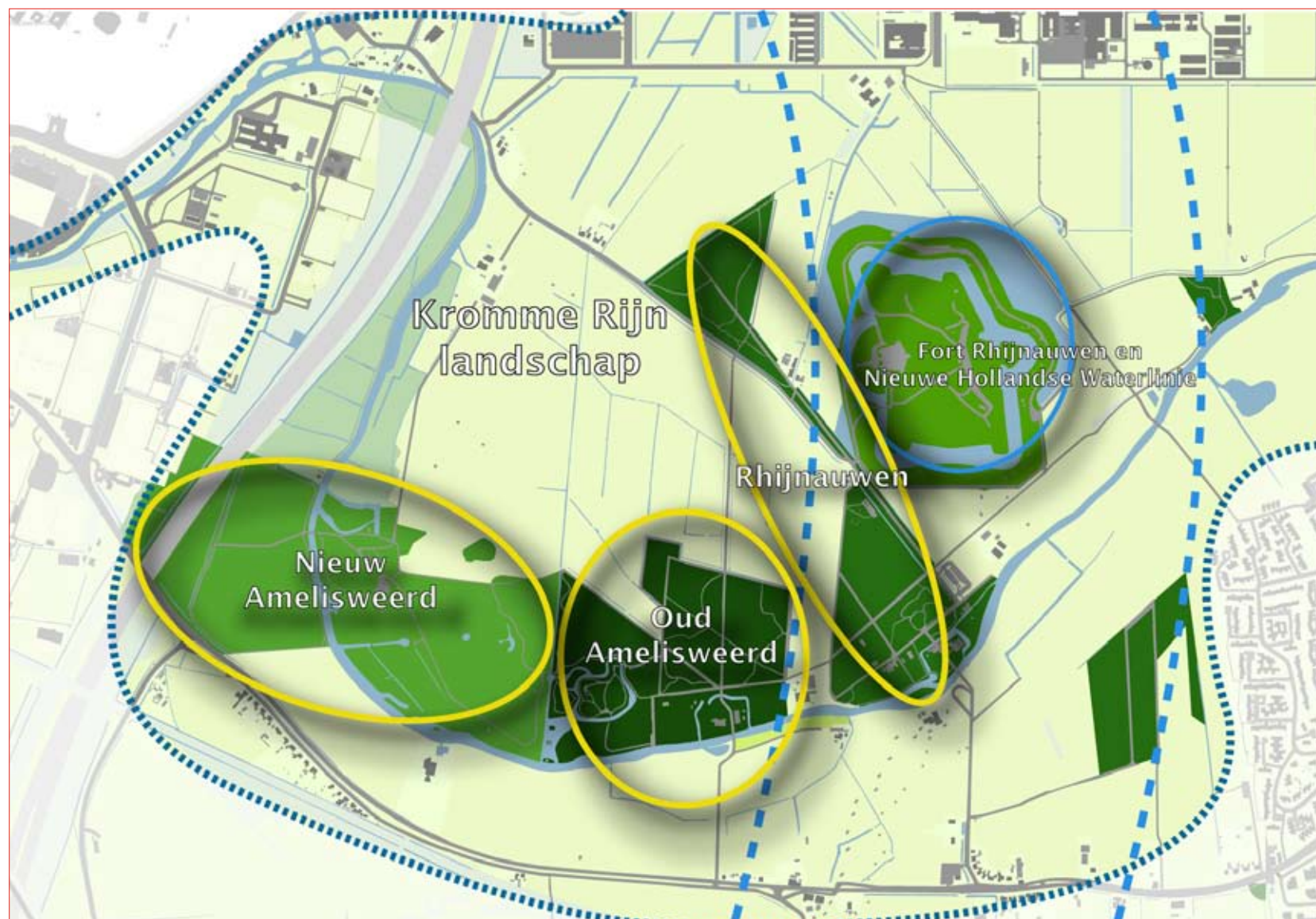
Langs de Koningslaan bevinden zich diverse bushaltes. Vanaf de haltes liggen de landgoederen op loopafstand. Bij sommige haltes is de fysieke verbinding met de landgoederen matig door bijvoorbeeld ontbreken van voetpaden. Uit enquêtes blijkt dat het openbaar vervoer nu een zeer geringe rol speelt bij het bezoek aan de landgoederen. In het verleden reed er op mooie zondagen een aparte bus naar de landgoederen.

Auto

De parkeerterreinen bij de landgoederen Oud Amelisweerd en Rhijnauwen worden druk gebruikt en zijn op mooie dagen en weekenden vaak ontoereikend. In het verleden werd er veel in de toegangslanen van beide landgoederen en de Koningslaan geparkeerd. Dit veroorzaakte veel schade aan de bomen. Begin 2010 is bij Oud Amelisweerd aan het begin van de Voorlaan daarom een nieuw parkeerterrein aangelegd. De Voorlaan is parkeervrij gemaakt en een wandellaan geworden. Ook de parkeerlus bij Rhijnauwen ter hoogte van de Kromme Rijn is heringericht en de toegangslaan parkeervrij gemaakt. In 2011 is er een parkeerverwijssysteem aangelegd dat bezoekers naar beschikbare parkeerruimte verwijst. Hierdoor wordt zoekverkeer op met name Rhijnauwen beperkt. Op de Uithof bevinden zich meerdere parkeerplaatsen, maar deze worden door bezoekers van de landgoederen nauwelijks gebruikt.

Barrière A27

De landgoederen liggen op een steenworp afstand van de stad, ongeveer 2,5 kilometer vanaf de binnenstad. Gevoelsmatig liggen de landgoederen echter ver weg, 'ergens achter de snelweg'. Voor wandelaars en fietsers is de A27 de grote barrière. De aanleg van de snelweg heeft verbinding voor met name langzaamverkeer sterk aangetast. De landgoederen worden dan ook relatief veel met de auto bezocht.

Overzicht van
karaktereenheden.

5 Karakters

De landgoederen zijn als één samenhangend geheel te beschouwen, maar hebben elk hun eigen geschiedenis, verschijningsvorm en gebruik. Vaak zijn de verschillen nadrukkelijk, soms zijn ze zeer subtiel. Op het ene landgoed heeft de natuur zich goed kunnen ontwikkelen, op het andere de recreatie of cultuur. Elk landgoed heeft daardoor een eigen karakter gekregen. De drie landgoederen zijn daardoor onderscheidend ten opzichte van elkaar, maar ook aanvullend. Samen met de karakters van het Kromme Rijnlandschap waarin de landgoederen liggen en de naastgelegen Nieuwe Hollandse Waterlinie met Fort Rhijnauwen leveren ze een karakteristiek landschap op.

De verschillende karakters worden hierna benoemd. Zij zijn de basis voor beheer-, herstel- en de ontwikkelingsmaatregelen op de landgoederen. De huidige kwaliteiten blijven daardoor gewaarborgd.

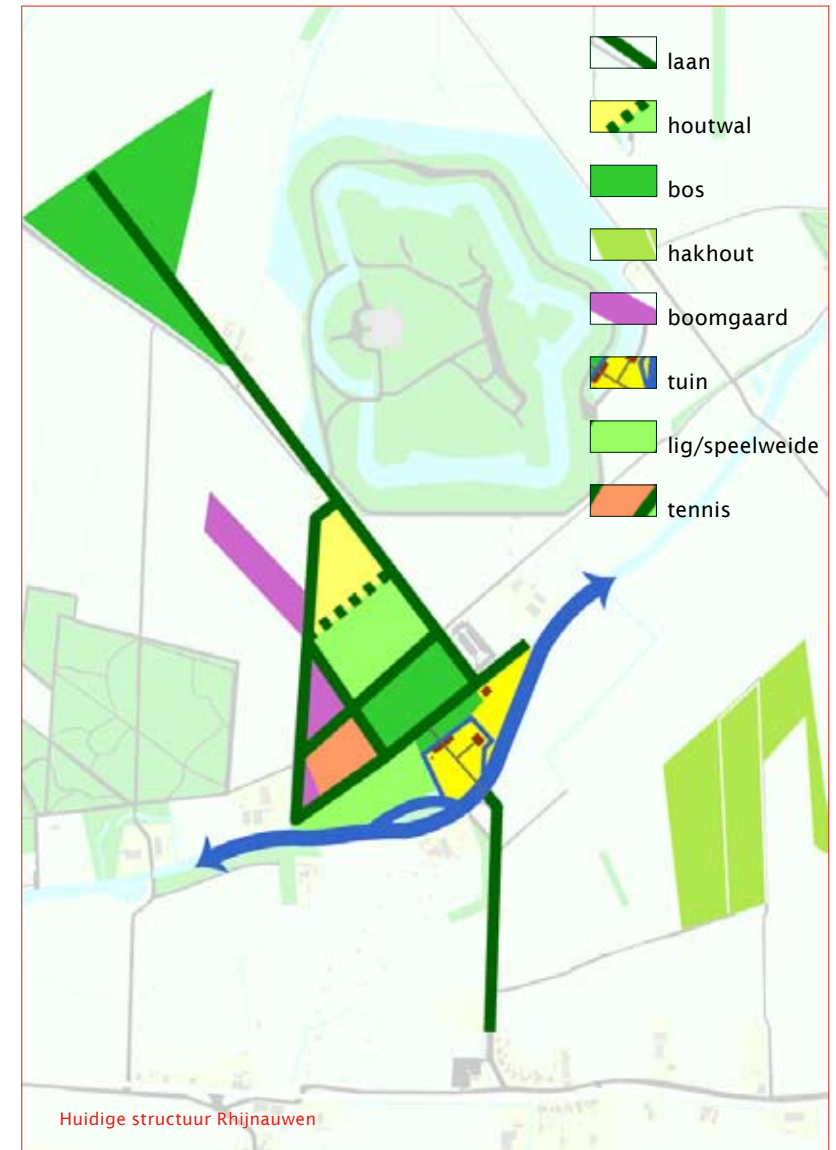
Landgoed Rhijnauwen

Rhijnauwen is een levendig landgoed. Deze levendigheid vindt zijn oorsprong al in 1919 toen de gemeente Utrecht dit landgoed aankocht voor recreatief gebruik. Vandaag de dag komen velen er om te recreëren: zonnebaden op een ligweide, een pannenkoek eten in het Theehuis, een balletje slaan op de tennisbanen, een korte wandeling met het gezin, om te spelen, als onderbreking tijdens een fietstocht en om te slapen of wat te drinken in Stay Okay. Ook de gemeentelijke beheerpost en de boer die dit landgoed gebruikt voor zijn bedrijfsvoering dragen bij aan het levendige karakter van Rhijnauwen.

Dit alles vindt plaats op een relatief klein oppervlak. De structuur hiervan is formeel: rechte, lange assen beplant met bomen waartussen ruimten liggen voor specifiek gebruik zoals een ligweide of tennisbaan. Veelal zijn ze omzoomd met een haag. Het noordelijk deel, het Hoge Bos, is wat rustiger. Er zijn nog restanten van het oude cultuurlandschap te vinden zoals boomgaarden. Het hakhoutbos Nummeri is hier ook bijzonder.

Karakter landgoed Rhijnauwen:
Formeel levendig

Bij het formeel levendig karakter ligt de nadruk op recreatie; levendig en de stijl van het landgoed; formeel.

Landhuis Oud Amelisweerd

Landgoed Oud Amelisweerd

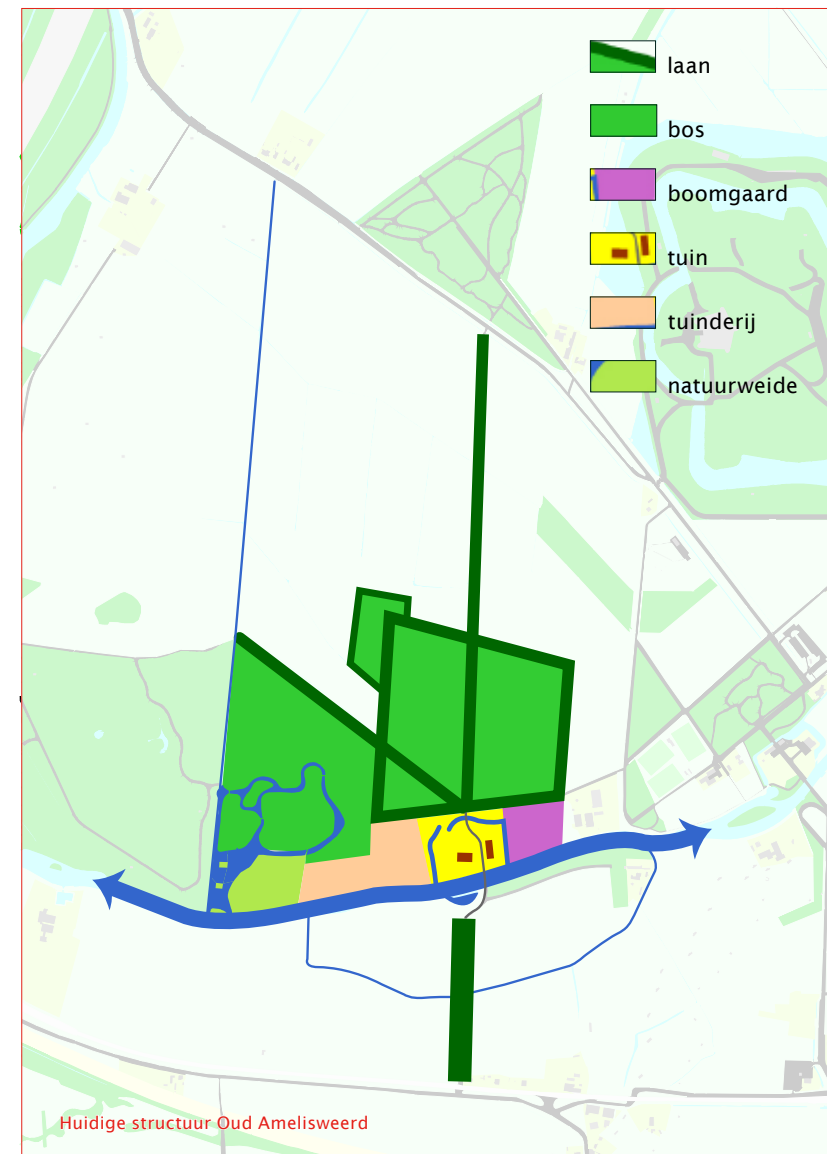
Op Oud Amelisweerd springt als eerste het lanenstelsel in het oog. Dit is de 18e eeuwse formele hoofdstructuur van het landgoed en grotendeels ingepast in het middeleeuwse ontginningspatroon. Uitzondering hierop is de Domlaan en de hoofdas van het landgoed met de Voorlaan, Beeldenlaan en Achterlaan die nagenoeg noord-zuid ligt. De esthetica voerde destijds de boventoon wat ertoe leidde dat de as afwijkt van het ontginningspatroon. Zij staan aan de basis van de formele opzet van dit landgoed. Later is hier het Trapeziumbos aan toegevoegd dat wel het middeleeuwse ontginningspatroon volgt. Bijzonder aspect van het formele lanenstelsel is dat het deels ontworpen is volgens de gulden snede. Het stelsel is nog herkenbaar, maar de lanen die het vormen verdwijnen langzaam waardoor de formele structuur aan kracht inboet.

Het bos tussen de lanen, het Trapeziumbos, is een voormalig jachtbos dat zeer dicht begroeid was. In dit dichte bos liepen veel verschillende slingerpaden, vormgegeven volgens de rococo met her en der versierelementen. Door de tijd heen is veel van de rococostructuur verdwenen en is het bos opener geworden doordat de bomen uit zijn gegroeid zijn tot monumentale exemplaren. Dit heeft een fraai monumentaal bos opgeleverd.

Naast het formele Trapeziumbos met lanen ligt een landschappelijke parkaanleg: het Engelse Werk. Dit park is in alles anders dan de 18e eeuwse formele aanleg. Het is aan het einde van de 18e eeuw volgens de Engelse landschapstijl aangelegd met slingerende paden, verrassende doorzichten, glooiende heuvels en kronkelende waterpartijen. De combinatie tussen formele en landschappelijke aanleg maakt Oud Amelisweerd zo bijzonder.

Karakter landgoed Oud Amelisweerd:
Formeel landschappelijk

Bij het formeel landschappelijk karakter ligt de nadruk op de cultuurhistorische ontwerpgeschiedenis dat formele en landschappelijke beelden heeft opgeleverd. Het lanenstelsel en parkbossen is hierin formeel. Het Engelse Werk is landschappelijk.

Landhuis Nieuw Amelisweerd

Landgoed Nieuw Amelisweerd

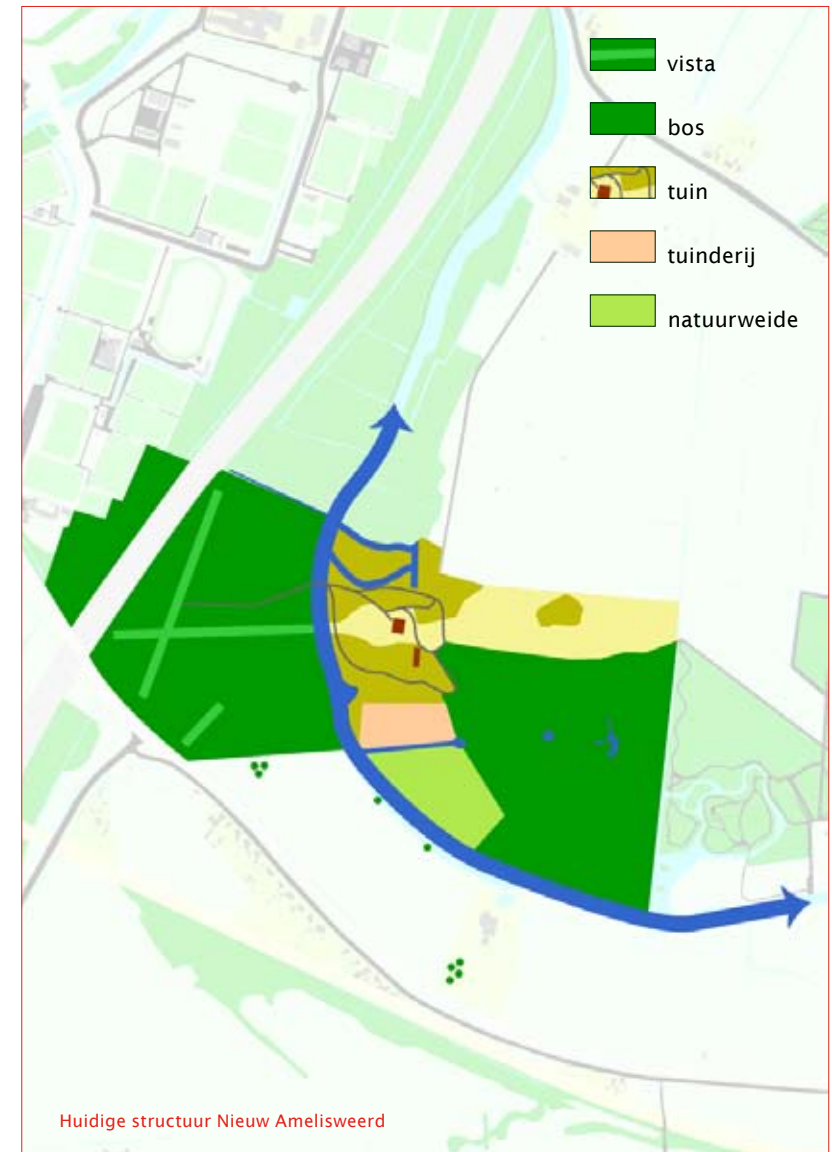
Nieuw Amelisweerd is een relatief rustig landgoed vergeleken met Oud Amelisweerd en Rhijnauwen. Dit komt door het ontbreken van publiek trekkende voorzieningen en de geluidsoverlast van de A27 die bezoekers ervaren. Ondanks het lawaai kunnen dieren er vrij ongestoord leven. Het Markiezenbos is zo een rustplek voor reeën en broedt er een reigerkolonie. Door minimaal onderhoud in de laatste decennia is op dit landgoed de natuurlijke successie van groei, bloei en verval goed zichtbaar. Er is veel staand en liggend dood hout te vinden. Samen met de levende, vaak monumentale bomen is dit een goede leefomgeving voor de vele soorten paddenstoelen in het gebied. De bodem is rijk begroeid met stinzenplanten en er broeden veel vogels in het struweel.

Door de natuurlijke successie zijn een aantal door de mens aangelegde elementen verdwenen of sterk gereduceerd. Zo is het lanenstelsel van het Markiezenbos grotendeels dichtgegroeid of gereduceerd tot open stroken in het bos. Sporadisch zijn er nog enkele laanbomen van het stelsel te vinden. Er zijn er ook cultuurhistorische elementen uit de verschillende tuinstijlen van de 18e en 19e eeuw bewaard gebleven.

Op Nieuw Amelisweerd is door de natuurlijke successie en nog aanwezige cultuurhistorische elementen een bijzondere menging ontstaan tussen cultuur en natuur.

Karakter landgoed Nieuw Amelisweerd:
Natuurlijk historisch gelaagd

Bij het natuurlijk historisch gelaagd karakter ligt de nadruk op de natuurwaarden; natuurlijk. De cultuurhistorische elementen uit diverse tijden maakt het historisch gelaagd.

Fort Rhijnauwen

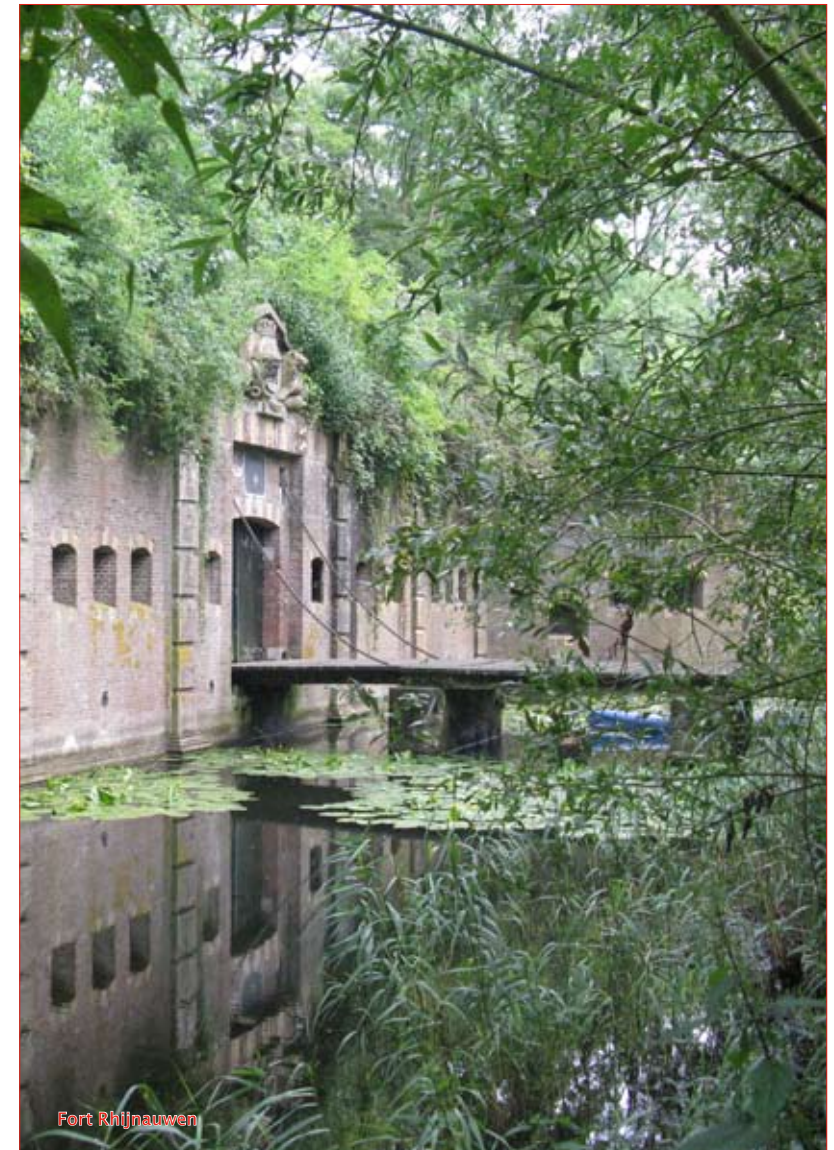
Fort Rhijnauwen is een bijzonder onderdeel van het landschap rondom de landgoederen. Het fort is geen eigendom van de gemeente Utrecht, maar van Staatsbosbeheer. Het valt daarom buiten de toekomstvisie, maar omdat het landschappelijk, ecologisch en recreatief nauw verbonden is met de landgoederen wordt het hier wel beschreven.

Rhijnauwen is het grootste fort van de Nieuwe Hollandse Waterlinie met circa 31 hectare. Het is een indrukwekkende vesting, maar ook een waardevol natuurgebied. Jarenlang was het niet toegankelijk voor publiek waardoor de natuur zich ongestoord kon ontwikkelen. Hierdoor is het een paradijs geworden voor veel zeldzame planten en dieren. Ijsvogels, reeën, ring-slangen en wezels voelen zich er thuis. Er groeien zeldzame planten zoals orchideeën. 's Winters overwinteren honderden vleermuizen in het fort. Op gezette tijden is het tegenwoordig wel toegankelijk voor rondleidingen en incidenteel evenementen.

Door de verdekte ligging, de lommerrijke beplanting en beperkte toegankelijkheid is het een geheimzinnig object in het landschap.

Karakter Fort Rhijnauwen:
Natuurlijk geheimzinnig

Bij het natuurlijk geheimzinnig karakter ligt de nadruk op de natuurlijke ontwikkeling; natuurlijk. De beperkte toegankelijkheid, verdekte ligging en ruïne-achtige uitstraling maakt het geheimzinnig.

Kromme Rijnlandschap en Nieuwe Hollandse Waterlinie

De Kromme Rijn is de historische drager van het landschap waarin de landgoederen en een deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie liggen.

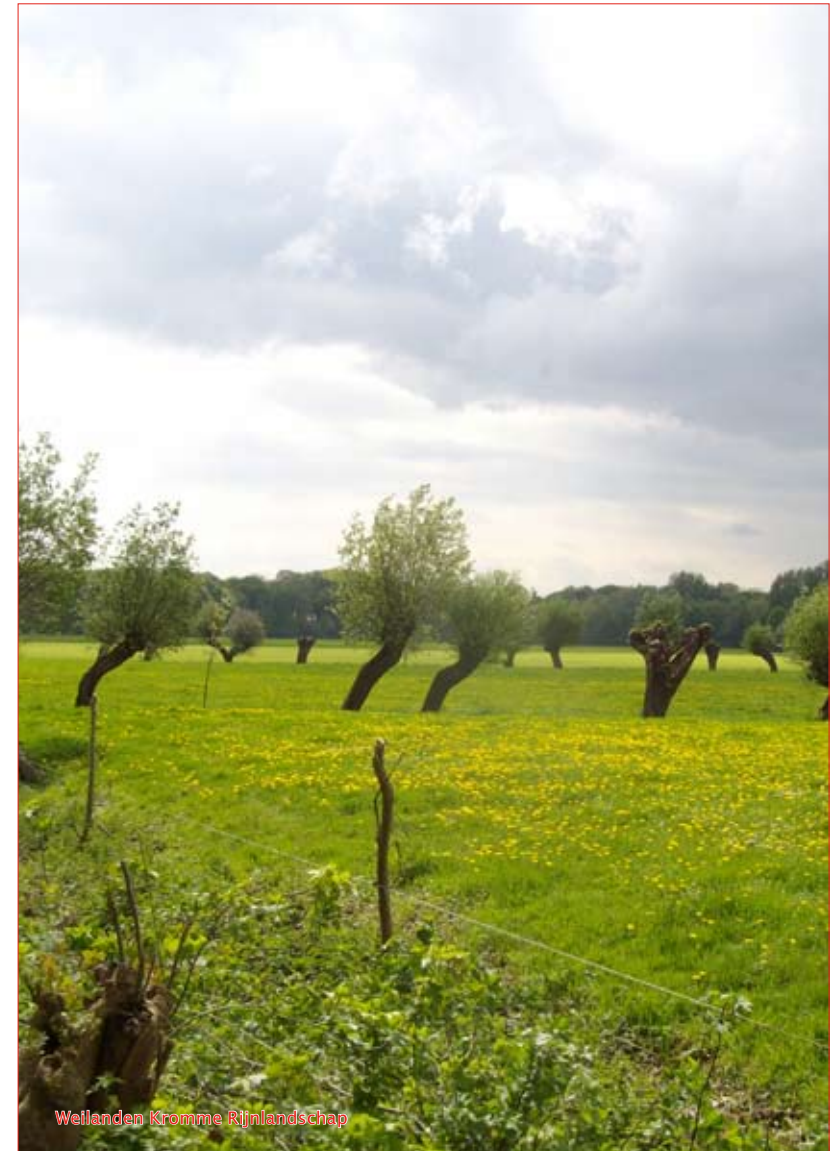
Het landschap van de Kromme Rijn bestaat uit een grote variatie van landschapselementen. Open velden zoals akkers en weilanden worden afgewisseld met landgoederen, boomgaarden, forten en bomenrijen of houtwallen. Dit geeft een gevarieerd coulissenlandschap waarin er een groot contrast is tussen open en gesloten delen.

Een groot deel van het Kromme Rijnlandschap is in agrarisch gebruik voor vee- en fruitteelt. Dit gebruik volgt de logica van de bodem: op de hogere en dus drogere delen fruitteelt en akkers. Op de lagere en nattere delen weilanden.

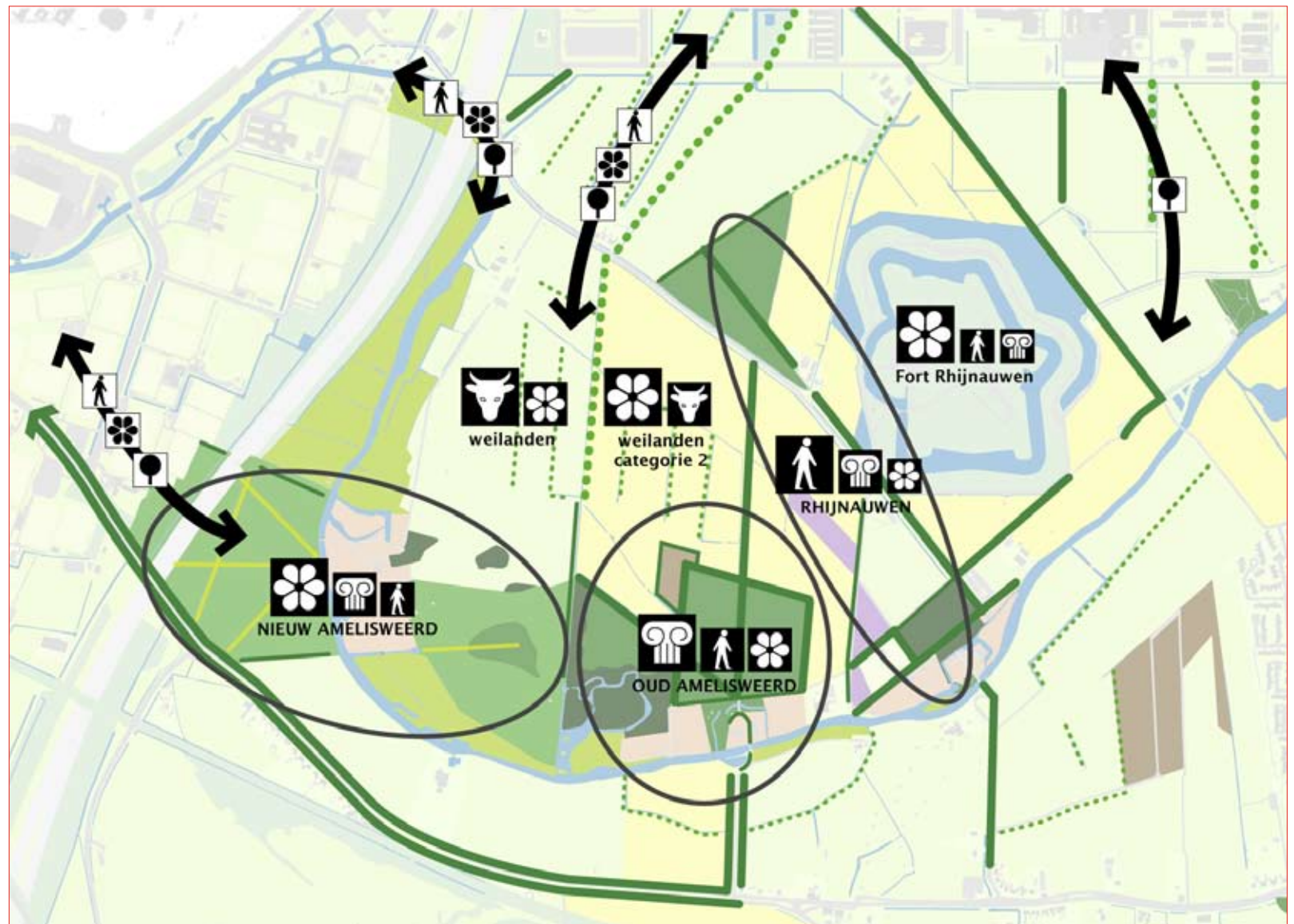
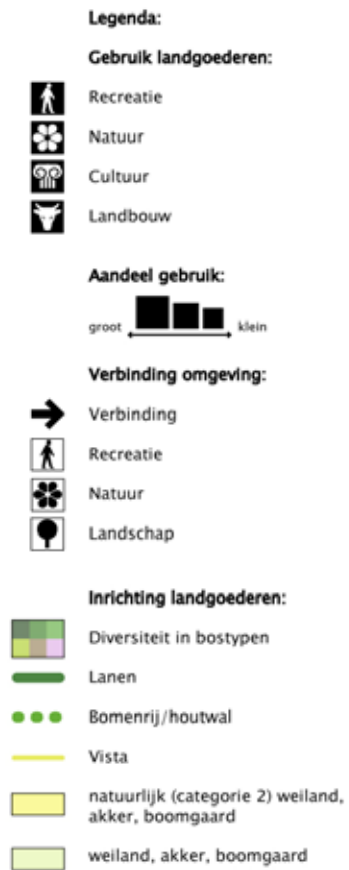
Bijzonder onderdeel in het landschap zijn de nog aanwezige relictten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie nabij de landgoederen met Fort Rhijnauwen, de tankgracht, groepsschuilplaatsen, vrije schootsvelden en inundatiesysteem. Samen met het agrarisch landschap is het zeer afwisselend.

Karakter Kromme Rijnlandschap en Nieuwe Hollandse Waterlinie:
Landschappelijk afwisselend

De nadruk bij het landschappelijk afwisselend karakter ligt op de variatie van landschappelijke elementen en structuren.

Weilanden Kromme Rijnlandschap

Visiekaart

6 Visie

Het karakter van elk landgoed is de optelsom van eigenschappen. Sommige eigenschappen staan onder druk of komen dat in de nabije toekomst te staan. Daarmee dreigen de karakters te veranderen en te vervagen en gaan de drie landgoederen meer op elkaar lijken.

De eigenschappen die de karakters van de landgoederen bepalen zijn landschappelijk, cultuurhistorisch, ecologisch, recreatief, agrarisch en beheersmatig van aard. Voor een stabiel karakter moeten deze eigenschappen in balans zijn. Dat staat garant voor een duurzame instandhouding van de landgoederen. Rhijnauwen en Oud en Nieuw Amelisweerd blijven daardoor van grote waarde voor mens, plant en dier. Dit hoofdstuk vertelt per eigenschap hoe dat bereikt wordt.

Hetzelfde geldt voor de omgeving van de landgoederen. Daar zijn ze recreatief, ecologisch en landschappelijk nauw mee verbonden en dus niet los van elkaar te zien. Autonome ontwikkelingen die er spelen hebben direct invloed op de landgoederen. Om de huidige kwaliteiten van de landgoederen te behouden en versterken worden daarvoor uitgangspunten verwoord.

Voor het behouden, herstellen en ontwikkelen van de karakters van de landgoederen en omgeving zijn de onderstaande aspecten het uitgangspunt:

- **Versterken karakters**
Elk karakter is uniek en vult de andere aan. Dit maakt de landgoederen zo interessant. Iedere ingreep of ontwikkeling en het beheer op het landgoed sluit aan op het karakter en versterkt het:
Rhijnauwen: Formeel levendig
Oud Amelisweerd: Formeel landschappelijk
Nieuw Amelisweerd: Natuurlijk historisch gelaagd
- **Samenspel tussen de verschillende tijdslagen**
De landgoederen kennen een rijke geschiedenis die in elke tijdslaag naar voren komt. De lange ontwikkeling heeft gezorgd dat er een interessant samenspel is ontstaan tussen de tijdslagen. Het is dan ook uitdrukkelijk niet de bedoeling één tijdslaag als uitgangspunt te nemen. Dit zou de cultuurhistorische waarde vernielen.

- **Verwevenheid tussen landschap, cultuurhistorie, ecologie, recreatie en agrarische bedrijvigheid**

De ene eigenschap kan niet zonder de andere. Ze zijn nauw met elkaar verweven en het resultaat van elkaar. Het vraagt afstemming om deze verwevenheid te behouden zodat de een de ander niet gaat domineren en daardoor bijzondere waarden verminderen of verdwijnen.

- **Recreatieve zonering per landgoed**

Ieder landgoed kent bepaalde doelgroepen. Dit maakt dat ze voor vele mensen een aantrekkelijk recreatiegebied zijn. De huidige zonering blijft daarom uitgangspunt. Rhijnauwen trekt daarbij voornamelijk gezinnen, Nieuw en Oud Amelisweerd voornamelijk cultuur en natuurliefhebbers en rustzoekers.

- **Articulatie**

De landgoederen zijn rijk aan landschappelijke structuren en elementen. Nieuwe toevoegen is niet nodig. Wel het bestaande beter laten zien, zodat de rijkdom blijft behouden en beter zichtbaar wordt.

- **Laan- en bosherstel**

De lanen en bossen zijn de ziel van de landgoederen. Zij zijn echter aan verval onderhevig. Dit zet de cultuurhistorische waarde onder druk. Het herstel en behoud is van wezenlijk belang om de landgoederen voor de toekomst te behouden.

- **Behoud van monumentale bomen**

In de lanen en bossen staan vele monumentale bomen. Zij geven de landgoederen hoge ecologische, cultuurhistorische en recreatieve waarde. Uitgangspunt bij herstel van de bossen en lanen is dat gezonde monumentale bomen zoveel mogelijk behouden blijven.

Koeten in het weiland, Rhijnauwen

- **Landbouw als medebeheerder**

De landbouw heeft de landgoederen mede vormgegeven doordat landgoedboeren eeuwenlang en tot vandaag de dag een groot deel van het landschap onderhouden. Deze beheerfunctie is van wezenlijk belang voor de instandhouding van het cultuurhistorisch landschap.

- **Ontwikkeling stadslandbouw**

Enkele agrariërs en de tuinderijen op de landgoederen telen hun producten op biologische wijze. Een groot deel wordt verkocht op de locale markt. Deze vorm van streek-eigen en verantwoord geteelde producten is een belangrijke meerwaarde van de landgoederen en zorgt voor een duurzame instandhouding van het landschap. Om deze vorm van landbouw te versterken is ontwikkeling van stadslandbouw gewenst. Het versterkt daarnaast de maatschappelijke betrokkenheid bij de landgoederen en zorgt voor bewustwording over voedsel en natuur bij stadsbewoners, onder andere door educatie.

- **Behoud ecologische waarden**

De landgoederen hebben hoge ecologische waarden. Bij het herstellen, behouden en ontwikkelen van de landgoederen is de ecologische waarde een belangrijk onderdeel. Bij elke ingreep worden de positieve en negatieve effecten in beeld gebracht zodat er een goede afweging kan plaats vinden.

- **Ecologische Hoofdstructuur**

De bossen van de landgoederen zijn onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur. Een deel van de weilanden rondom de landgoederen valt in de nieuw ontwikkelde Categorie 2 van het provinciaal beleid. Hier zijn creatieve arrangementen mogelijk om natuur op vrijwillige basis te ontwikkelen.

- **Agrarisch gebruik natuur Categorie 2**

Categorie 2 beslaat een groot deel van de weilanden en akkers rondom de landgoederen. Agrarisch gebruik blijft aanwezig in deze gebieden. Het staat aan de basis van het cultuurlandschap. Hogere natuurkwaliteit in deze gebieden is zeer wenselijk. Het verhoogt de biodiversiteit. Dit kan bijvoorbeeld door bloemrijke slootkanten.

- **Versterken recreatieve en landschappelijke relatie tussen landgoederen en omgeving**

De landgoederen staan niet op zich zelf. Ze hebben landschappelijke, recreatieve en ecologische verbindingen met de omgeving. Door de tijd heen zijn de landgoederen echter meer geïsoleerd geraakt door de aanleg van infrastructuur. Bestaande verbindingen worden daarom verbeterd en nieuwe voorgesteld. De landgoederen kunnen daardoor hun belangrijke functie in het groene en recreatieve netwerk blijven vervullen.

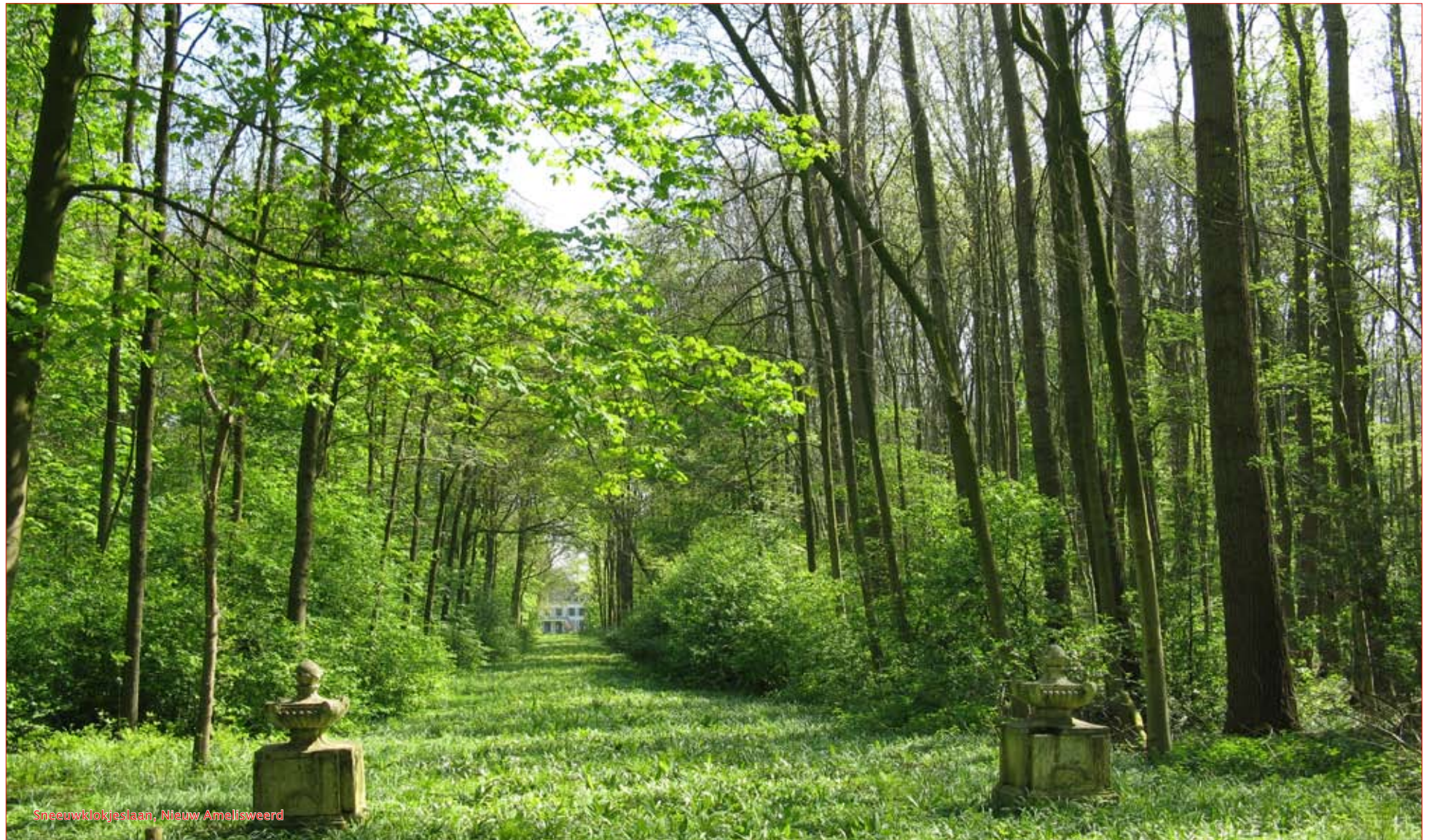
- **Autogebruik reguleren en alternatief vervoer stimuleren**

De landgoederen worden veel bezocht met de auto. Dit geeft overlast en schade aan de landgoederen. Om dit te verhelpen wordt het gebruik van alternatief vervoer gestimuleerd. In 2010 zijn reeds aanpassingen aan de parkeerplaatsen gedaan om autogebruik op de landgoederen zelf beter te reguleren.

- **Nieuwe functies**

De functies op de landgoederen zijn en blijven in ontwikkeling. Nieuwe functies of veranderingen ervan sluiten aan op het karakter van het landgoed waarop zij gevestigd zijn of worden.

In de hierna volgende hoofdstukken zullen maatregelen benoemd worden voor herstel, beheer en ontwikkeling van de landgoederen. Deze worden in het op te stellen Beheerplan nader uitgewerkt.

Cultuurhistorie en landschap

De landgoederen kenmerken zich door een landschap dat door de hand van de mens is ontstaan. Door de eeuwen heen heeft men het natuurlijke landschap van de grillige Kromme Rijn in cultuur gebracht voor landbouw en de landgoederen gesticht. Dit heeft een grote variatie aan landschappelijke lagen opgeleverd. In volgorde van tijd zijn dit de Kromme Rijn, ontginning en landbouw, aanleg en ontwikkeling van de landgoederen, aanleg van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de komst van universiteitscampus De Uithof. Deze verschillende lagen zijn sterk aan elkaar gebonden. Een nieuwe laag borduurde voort op de bestaande lagen. Uitzondering hierop is De Uithof. Als een nieuw landschap werd dit over het bestaande gelegd, maar wel met relictten van het voorgaande landschap in het stedenbouwkundig patroon.

De landgoederen zelf hebben zich aan de hand van de mens ontwikkeld tot de beschreven karakters, mede bepaald door het landschap, gecombineerd met de bijbehorende natuurwaarde. De huidige structuur ervan dateert veelal uit de periode 1700-1900. De kaart uit 1808 in opdracht gemaakt van Lodewijk Napoleon laat veel van de aanlegperiode 1700-1800 zien en is grotendeels nog terug te vinden op de landgoederen. Zo is het merendeel van het laanstelsel, verschillende bossen, de tuinen en tuinderijen bewaard gebleven.

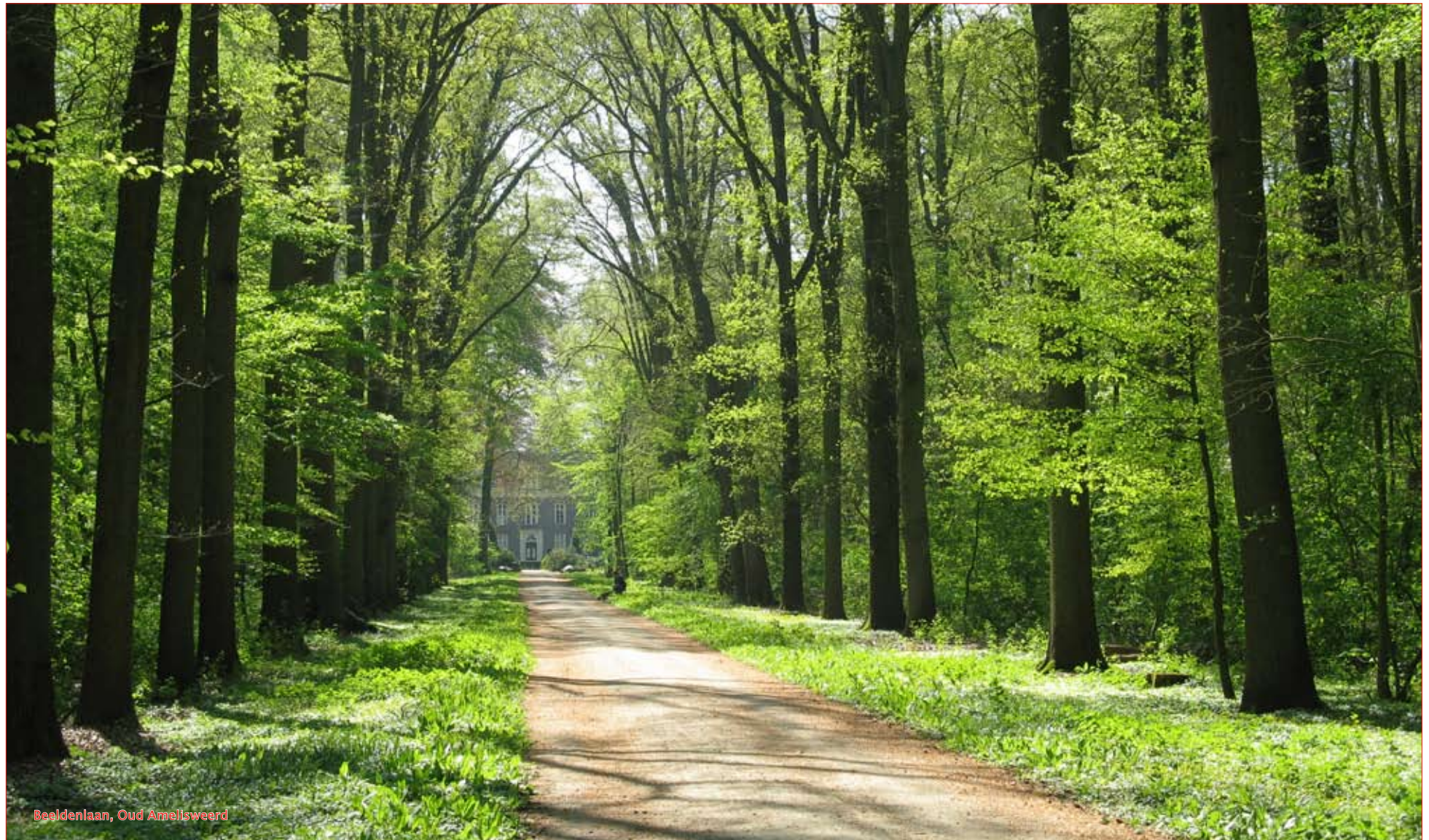
Tot ongeveer de Tweede Wereldoorlog werd dat landschap secuur onderhouden. Lanen kregen begeleidingssnoei waardoor er nu veel rijzige monumentale bomen op de landgoederen staan, hakhout werd regelmatig afgezet voor gebruik, elementen of beplanting die in verval raakten werden hersteld of nieuw aangebracht. Sinds de jaren '80 van de vorige eeuw is dat secure onderhoud sterk verminderd door met name bezuinigingen. Daardoor kregen de natuurlijke processen van groei, bloei en verval meer de ruimte.

De cultuurhistorische en landschappelijke waarden staan onder druk door het intredende verval. Ecologie op de landgoederen is wel gebaat bij een bepaalde mate van verval. Aftakelende en dode bomen zijn een specifieke leefgebied voor sommige planten en dieren, maar kan ook negatieve effecten hebben, zoals opeenhoping van dode takken die bijzondere beplanting op de bosbodem verdringt.

Visie

Cultuurhistorische en landschappelijke waarden worden behouden, hersteld en beheerd. Het beheer wordt ingezet om de karakters te versterken. Landschap en cultuurhistorie zijn hierbij een twee-eenheid waarbij wordt voortgebouwd op de verwevenheid tussen verschillende tijdslagen. Verval dat positief is voor ecologische waarden, wordt telkens afgewogen ten opzichte van cultuurhistorie en landschap. Hierbij wordt ingespeeld op de verschillende karakters. Bij de één is ecologie sturend, bij de ander cultuurhistorie en landschap met inachtneming van de wettelijke bescherming van de natuur.

Er wordt nadrukkelijk niet gekozen voor het herstel van de landgoederen in de situatie op één bepaald moment in het verleden. De huidige kwaliteiten van het gebied vinden hun oorsprong in de lange en afwisselende historie. Het terugbrengen in één tijdlaag zou vele van die kwaliteiten vernietigen.

Beeldenlaan, Oud Amelisweerd

Lanen

De structuur van de landgoederen krijgt in belangrijke mate gestalte door de lanen. Veel lanen dateren uit de 18de eeuw en behoren daardoor tot de belangrijkste historische waarde van de landgoederen. Door goede groeiomstandigheden op vruchtbare rivierklei en begeleidingssnoei zijn ze uitgegroeid tot rijzige en monumentale lanen. Door hun grootte en leeftijd zijn ze van hoge ecologische waarde, want ze bieden volop nestel-, foerageer- en schuilmogelijkheden. Ze zijn daarmee een belangrijke biotoop voor vogels en vleermuizen, maar ook voor paddestoelen.

De laatste decennia zijn de lanen in verval geraakt. Door op natuurlijke wijze van ouderdom afstervende bomen, stormen, parkeren op de wortels en beperkt onderhoud zijn de lanen minder herkenbaar geworden en deels verdwenen. Dit proces heeft op de verschillende landgoederen tot de volgende situaties geleid.

- Nieuw Amelisweerd: De lanen zijn veelal niet meer herkenbaar. Ze zijn opgenomen door het bos of gereduceerd tot een open strook in het bos.
- Oud Amelisweerd: Het laanstelsel is nog herkenbaar maar veel van de lanen zijn aan verval onderhevig.
- Rhijnauwen: Het laanstelsel is nog herkenbaar en heeft een behoorlijke kwaliteit.

Door beperkt beheer groeien de bermen van de lanen dicht met struweel uit het naastgelegen bos of uitgroeïend hakhout. Daardoor worden de lanen, en met name het stammenritme, minder waarneembaar. Samen met de slijtage van wandelpaden verdwijnt hierdoor contrast tussen bos en laan.

Bij aanhoudend verval en beperkt beheer zal op termijn een groot deel van de cultuurhistorische, landschappelijke waarde dat het laanstelsel heeft, verdwijnen. Ecologie kan juist gebaat zijn bij verval als het gaat om dode bomen. Zij zijn een belangrijke biotoop voor dieren en paddestoelen. In de lanen is het verval echter niet gewenst. Het is wel mogelijk in de bossen. Hierdoor blijft de specifieke biotoop op de landgoederen behouden.

Visie

De cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische betekenis van de lanen voor de landgoederen wordt versterkt, door de lanen te herstellen: zowel de bomen, de verharding als de bermen.

Voor elk van de drie landgoederen en de daarin gelegen lanen wordt daarbij een eigen aanpak gekozen, met als uitgangspunt het karakter van het landgoed.

Nieuw Amelisweerd:	vista's en herstel/aanplant van de randen.
Oud Amelisweerd:	herstel van de lanen.
Rhijnauwen:	aanvullen van de lanen.

Nieuw Amelisweerd

Het natuurlijke karakter van Nieuw Amelisweerd vraagt niet om het terugbrengen van lanen. Hoofdaanpak is de contouren van de voormalige lanen, en daarmee ook zichtlijnen, weer zichtbaar te maken door het creëren van vista's. Dit zijn open stroken door het bos zoals de bestaande Sneeuwklodjeslaan. Door de vista's ontstaat meer variatie in open en dicht. Lichtbehoevende kruidachtige vegetatie krijgt er meer kans dan in het dichtere bos. De randen van het landgoed kunnen worden verduidelijkt door behoud en aanplant van bomenrijen.

Oud Amelisweerd

Oud Amelisweerd heeft een zeer formele aanleg, vertegenwoordigd door het laanstelsel. Een groot deel ervan is aan verval onderhevig. Dit zet de cultuurhistorische waarde onder druk. Het herstellen van de lanen maakt Oud Amelisweerd weer tot een formeler landgoed. Dit kan door het inplanten van hiaten in een laan en door verdwenen lanen opnieuw in te planten.

Rhijnauwen

Net als Oud Amelisweerd kent Rhijnauwen een formele aanleg. De kwaliteit van de lanen is hier beter. Het op enkele plekken aanvullen van de lanen is hier toereikend om de structuur te verbeteren en te behouden.

Links boven:
Aanplant in de 18e eeuw

Rechts boven:
Volgroeide laan in de 19e- en 20e
eeuw

Links onder:
Vergevorderd verval in de 21e eeuw

Rechts onder:
Herstel van laan door aanvullen

Aanpak lanen

Herstel van lanen kan op verschillende manieren en verschillende momenten in de 'levenscyclus' van een laan:

- creëren van een doorzicht (vista), waarbij het vooral gaat om het herstel van een zichtas en minder om het terugbrengen van de lanen. Een vista is daarmee een open strook door het bos.
- aanplant, waarbij een verdwenen laan opnieuw wordt ingeplant.
- aanvullen van lanen, door middel van inplanten van jonge bomen tussen oudere laanbomen om hiaten te vullen. De keuze van inplanten zal afhangen van boomsoort en standplaats.
- Verjongen door de laan helemaal of in delen opnieuw aan te planten.

Op de landgoederen zal het volledig verjongen nauwelijks aan de orde zijn. Dit type verjonging is een vergaande ingreep omdat ook naastgelegen stroken bos gekapt moeten worden i.v.m. lichtconcurrentie. Door de niet uniforme lanen (vanuit historisch perspectief hier niet aan de orde) op de landgoederen is dit ook niet noodzakelijk. Door behoud van gezonde monumentale bomen blijven de lanen hun monumentaliteit behouden. Verjonging kan wel aan de orde zijn bij gevaarlijke laanbomen of bomen met een beperkte levensverwachting.

	Nieuw Amelisweerd	Oud Amelisweerd	Rhijnauwen
Vista	■ ■ ■		
Aanplant	■	■ ■	
Verjongen		■ *	
Aanvullen	■	■ ■ ■	■ ■ ■

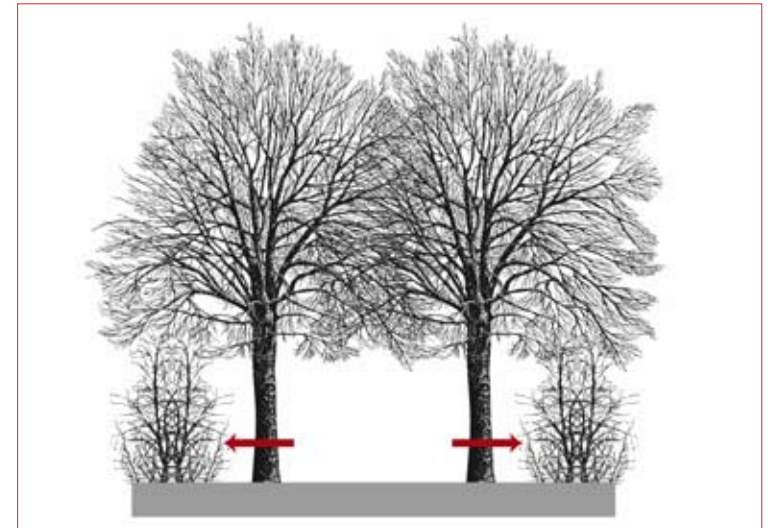
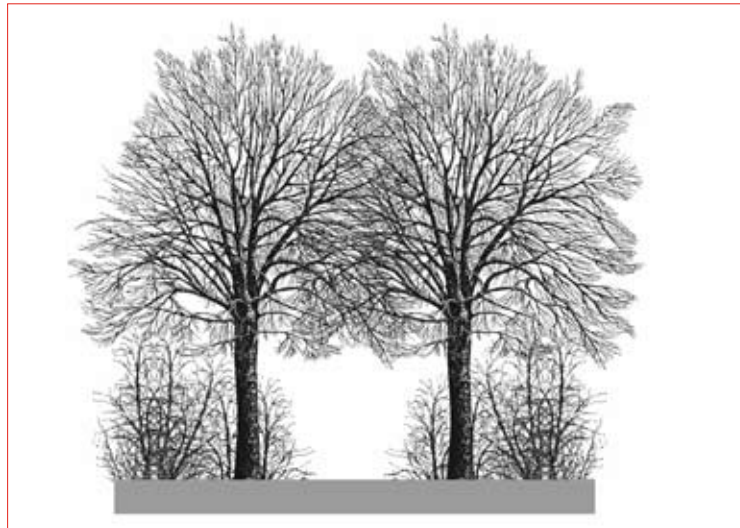
Groot aandeel: ■ ■ ■ Gemiddeld aandeel: ■ ■ Klein aandeel: ■

*) aan de orde bij bomen in gevaarlijke toestand

Legenda:	Lanen Nieuw Amelisweerd:	Lanen Oud Amelisweerd:	Lanen Rhijnauwen:	Lanen omgeving:
 enkele rij	N1- Sneeuwklokjeslaan	O1- Voorlaan	R1- Rhijnauwenselaan	A- Zandlaan (i.s.m. 4U, provincie Utre-
 dubbele rij	N2- Markiezenweg	O2- Beeldenlaan	R2- Rhijnauwenselaan & Hogebooslaan	B- Fortlaan
 Goede lanen, aanvullen wanneer nodig	N3- Madamlaan	O3- Tuinlaan	R3- Dwarslaan	C- Boeijelaan
 Lanen aan te vullen	N4- Domlaan	O4- Achterlaan	R4- Tussenlaan	D- Uithoflanen (i.s.m. 4U)
 Lanen aan te vullen en vervangen gevaarlijke bomen	N5- As Paardenwater	O5- Trapeziumlaan noord	R6- Grensla	E- Koningsweg & laan
 Lanen aan te planten i.c.m. behoud enkele bestaande bomen	N6- Noordlaan Markiezenbos	O6- Trapeziumlaan oost	R7- Dwarslaan II A	(i.s.m. provincie Utrecht)
 Vista creëren	N7- Zuidlaan Markiezenbos	O7- Trapeziumlaan west	R8- Dwarslaan II B	
 Knotwilgenrij aan te planten	N8- Scheidingslaan A	O8- Trapeziulmaan zuid A	R9- Hogeboos Dwarslaan	
 Knotwilgenrij te behouden, aanvullen wanneer nodig	N9- Scheidingslaan B	O9- Trapeziumlaan zuid B	R10- Ligweidelaan	
 Houtwal aan te planten	N10- Scheidingslaan C	O10- Domlaan A		
 Houtwal te behouden	N11- meidoorns in weiland	O11- Domlaan B		
	N12- Doorzicht op landhuis	O12- Kokkenboslaan		
		O13- Eilandpad		

Laanherstel

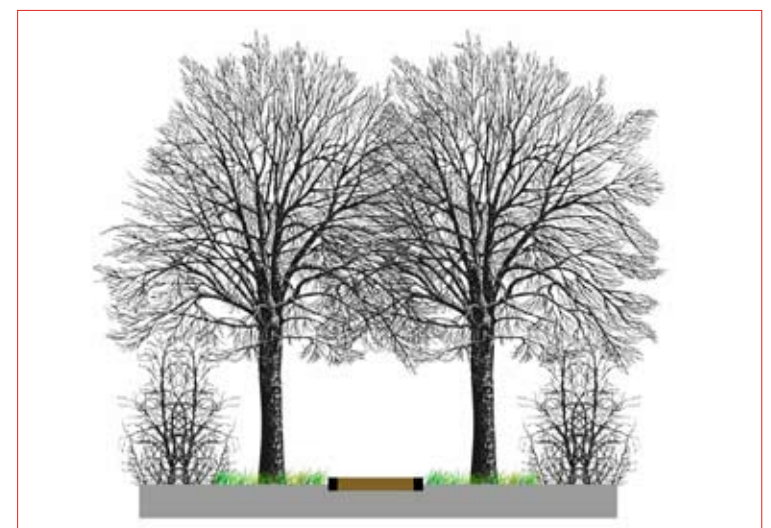
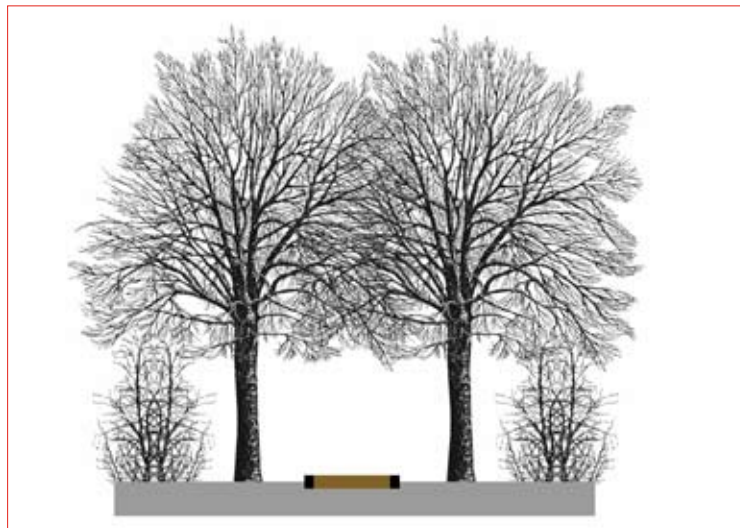

Links boven:
Huidige situatie

Rechts boven:
Vrij zetten van het stam-
ritme door struweel terug
te dringen

Links onder:
Pad met duidelijke rand
aanbrengen

Rechts onder:
Consequent bermonder-
houd

Articulatie van de lanen

Naast het herstel van bomen in de lanen zijn extra maatregelen noodzakelijk om de zichtbaarheid van de lanen te verduidelijken. Dit gebeurt door de volgende ingrepen:

- Het stammenritme van de lanen wordt zichtbaar gemaakt door struweel uit naastgelegen bos tot circa twee meter achter de stammen te verwijderen
- Door natuurlijke verjonging in de naastgelegen bossen staan jonge bomen vaak dicht tegen of zelfs in de bomenrijen van de lanen. Zij doorbreken het ritme en zijn concurrenten als het gaat om kroonontwikkeling. Het verwijderen van deze jonge bomen tot circa vijf meter achter de stam van de bomenrij maakt dat de laan weer als één structuur duidelijk is.
- De afwerking van de paden draagt bij aan het formele karakter van de laan als geheel. Door een duidelijk contour (randen) van het pad wordt de laan benadrukt. In een aangevulde laan met leeftijdsverschil tussen de bomen zal dit verschil hierdoor minder nadrukkelijk zijn. Het pad zeer bepalend geworden in de ruimtelijke beleving van de laan.
- Op dit moment is er sprake van dood hout in de lanen. Dit past niet bij de formele structuur van de lanen en laat ze er sleets uitzien. Het dood hout dient dan ook verwijderd te worden tot minimaal buiten de contour van de laan. Dode bomen in de laan worden vervangen.

Trapeziumbos, Oud Amelisweerd

Bossen

De landgoederen kennen een grote variatie aan bossen. Ze onderscheiden zich door verschillende aanlegperioden, bodemsamenstelling, beheervormen en historisch gebruik zoals hakhoutbossen, parkbossen, jachtbossen en wandelbossen. Ze zijn daardoor cultuurhistorisch zeer waardevol. De variatie is tevens de basis voor de hoge ecologische waarde die ze hebben. In ecologisch opzicht zijn ze voor Nederlandse begrippen een uniek rivierkleibos. Door hun hoge leeftijd zijn de bossen zeer rijk aan vogels en vleermuizen.

In de afgelopen decennia zijn, doordat de verschillen in beheer geringer werden, de bossen steeds meer op elkaar gaan lijken. Door het verminderen van de variatie neemt de belevingswaarde voor de bezoeker af en verdwijnt langzaam de cultuurhistorische basis en ecologische variatie van verschillende typen bos.

Visie

De variatie in bostypen wordt met respect voor de ecologische kwaliteiten naar de cultuurhistorische betekenis teruggebracht, behouden en versterkt. Hierbij zijn de karakters van de landgoederen uitgangspunt.

Nieuw Amelisweerd

Het merendeel van de bossen in Nieuw Amelisweerd heeft zich natuurlijk ontwikkeld. Deze natuurlijkheid maakt Nieuw Amelisweerd onderscheidend. Het bos blijft dan ook grotendeels natuurlijk met de processen van groei, bloei en verval; de natuurlijke successie. In het natuurlijk bos liggen echter bijzondere enclaves met een meer parkbosachtig karakter waarin cultuurhistorische elementen en onderscheidende beplanting zijn te vinden. Deze delen blijven als cultuurhistorisch parkbos in het natuurlijk bos behouden en worden versterkt.

Oud Amelisweerd

Oud Amelisweerd kent een verscheidenheid aan bostypen. Al voor de '80er jaren is het Trapeziumbos van een zeer dicht begroeid wandel- en jachtbos uitgegroeid tot een monumentaal parkbos. Het naastgelegen Engelse Werk

en Slingerbos was een uniek stuk bos meer zeer onderscheidende beplanting zoals coniferen. Dit is grotendeels verdwenen. Samen met het uitgroei- en van het voormalige hakhout van het Kokkenbos lijken de bossen steeds meer op elkaar. De verscheidenheid wordt teruggebracht door het Engelse Werk en Slingerbos te herstellen en langzaam hakhoutbeheer in het Kokkenbos te herintroduceren. Het Trapeziumbos blijft parkbos dat de formaliteit van het landgoed mede vorm geeft.

Rhijnauwen

Rhijnauwen kende ook een diversiteit aan bossen. Net als het Trapeziumbos heeft het Hoge Bos zich van dicht bos ontwikkeld naar een meer open parkbos. Van het formele Huisbos met daarin een rococostructuur is nagenoeg niets meer terug te vinden. Ondanks het sterk ontwikkeld recreatief gebruik van het landgoed wordt dat stuk bos weinig gebruikt. Het herstel ervan maakt het voor recreanten een fraai wandelbos. Het Hoge Bos blijft parkbos en geeft een fraai contrast met het naastgelegen zeer natuurlijke Fort Rhijnauwen. Binnen Rhijnauwen ligt ook het hakhoutbos Nummeri, dit blijft gehandhaafd.

Verschillende bostypes

In onderstaande tabel en op de kaart hierna wordt een overzicht gegeven van de bostypes per landgoed, gevolgd door een beschrijving van de bostypes.

	Nieuw Amelisweerd	Oud Amelisweerd	Rhijnauwen
Tuinbos	■	■■■	■■
Parkbos	■	■■■	■■■
Natuurlijk bos	■■■	■	
Hakhoutbos	■	■	■■
Rivierbos/ Griend	■■■	■	

Groot aandeel: ■■■ Gemiddeld aandeel: ■■ Klein aandeel: ■

Legenda:	Bossen Nieuw Amelisweerd:	Bossen Oud Amelisweerd:	Bossen Rhijnauwen:
 Tuin (incl. boomgaard, tuinderij, ligweide)	N1 – Markiezenbos	O1 – Trapeziumbos	R1 – Huisbos
 Tuinbos	N2 – Nieuwe Werk	O2 – Engelse Werk	R2 – Hogeboos
 Parkbos	N3 – Achterbos	O3 – Slingerbos	R3 – Nummeri
 Natuurbos	N4 – De Beurs	O4 – Kokkenbos	R4 – Bosje Rijnsoever
 Rivierbos/griend (incl. open ruimten)	N5 – Landje van Wiggen		
 Hakhoutbos			
 Boomgaard			

Bostypen

Tuinbos:

Bos met een tuinachtig karakter waarin een grote variatie aan bomen en heesters voorkomt. Op de bodem kan stinzebeplanting voorkomen. Het Tuinbos heeft een hoge onderhoudsintensiteit. Dood hout wordt verwijderd.

Parkbos:

Bos met hoofdzakelijk beuken en eiken en inheemse struiken. Op de bodem komen stinzebeplanting en boskruiden voor. Het parkbos heeft een gemiddelde onderhoudsintensiteit. Dood hout wordt op grote stammen na verwijderd.

Natuurlijk bos:

Bos van inheemse bomen met voornamelijk es, eik, beuk en iep met een rijke struikenlaag van inheemse soorten. Dit is essen-iepenbos dat van nature in de omgeving voorkomt. De onderhoudsintensiteit is laag. De belangrijkste werkzaamheden zijn het verwijderen van ongewenst opschot en enige mate van dunning. Staand en liggend dood hout is onderdeel van natuurlijk bos. Echter hout dat verzaagd wordt, bijvoorbeeld omdat het over een pad ligt, wordt afgevoerd.

Hakhoutbos:

Bos dat periodiek (5-7 jaar) wordt afgezet waarna het hout afgevoerd en benut wordt. De belangrijkste soorten zijn es en els en in mindere mate de iep en hazelaar. Sporadisch kunnen opgaande bomen van iep, eik of beuk voorkomen. Enige onderhoudsmaatregel is het afzagen en afvoeren van het hout. Het afzetten wordt gefaseerd uitgevoerd zodat fauna zich tijdig kan verplaatsen en variatie ontstaat in jong en ouder hakhout.

Rivierbos/Griend:

Nat en natuurlijk bos met voornamelijk wilg en in mindere mate es, els en iep. Grienden worden periodiek afgezaagd en het hout wordt afgevoerd. Het rivierbos blijft ongemoeid.

Hoogstamboomgaarden:

Op de landgoederen werd tot halverwege 20e eeuw fruit in hoogstamboomgaarden geteeld. Grotendeels zijn deze gerooid en omgevormd tot weiland of opgeruimd vanwege ziekten. Hoogstamboomgaarden worden nu door hun specifieke karakter zeer gewaardeerd. Op Rhijnauwen zijn er nog enkele te vinden. Het herstellen en aanplanten van hoogstamboomgaarden versterkt de landschappelijke beleving van het vruchtbare rivierlandschap en biedt extra natuurwaarden.

Specifieke maatregelen

Esdoorn opschot

In veel bossen op de landgoederen komt opschot van esdoorn voor. Hierdoor zijn open ruimten dichtgegroeid en worden bijzondere beplantingscomposities en kruiden verdrongen. Dit gaat ten koste van de biodiversiteit en ecologische waarde. Om dit te voorkomen is het van belang opschot te verwijderen en liefst ook de bomen die het zaad produceren.

Dunning

De bossen op de landgoederen zijn monumentaal door het aantal grote bomen. Om ook in de toekomst monumentale bomen te hebben is selectieve dunning in de bossen noodzakelijk. Tijdens het dunnen worden de toekomstige monumentale bomen vrijgezet van hun concurrenten waardoor ze kunnen uitgroeien tot de fraaie exemplaren die we nu kennen.

Eik

De eik is op de landgoederen een belangrijke soort in de parkbossen. Anders dan beuk verjongt eik zich niet van nature op de landgoederen. Om deze soort te behouden vanwege cultuurhistorische, dendrologische en ecologische redenen is het wenselijk eiken in te planten in de parkbosdelen en door dunning eiken voor de toekomst groeiruimte te bieden.

Stormvlakte

De behandeling van huidige en toekomstige stormvlakten is afhankelijk van het soort bos waarin ze zich bevinden. Herplant gebeurt dan ook met soorten die volgens de definities van het type bos voorkomen en met gebiedseigen materiaal.

Hagen

Rondom boomgaarden en weilanden kwamen veel gemengde hagen van meidoorn en veldesdoorn voor. Met het rooien van boomgaarden zijn ook deze vaak opgeruimd. Het terugplanten van hagen rondom (nieuwe) boomgaarden en als vervanger van prikkeldraad rondom weilanden versterkt de landschappelijke variatie en biedt voor vele vogels uitstekende nestelgelegenheid.

Dood hout

Dood hout heeft hoge ecologische waarde. Vanuit esthetiek en cultuurhistorie is het niet overal gewenst, vooral in de tuinen, parkbossen en lanen. In de toelichting van de bostypen staat per type aangegeven hoe met dood hout wordt omgegaan.

Stinzeplanten

Op de landgoederen komen vele stinzeplanten voor, met name op Oud- en Nieuw Amelisweerd. Voor bezoekers zijn ze een bijzondere attractie tijdens de bloei en hebben een belangrijke natuurwaarde. De populatie blijft dan ook behouden en kan uitgebreid worden met gebiedseigen materiaal.

Veiligheid

De gemeente Utrecht heeft een zorgplicht wat betreft het onderhoud aan bomen. Hiervoor wordt periodiek een Visual Tree Assessment (VTA) uitgevoerd waarbij een risicoanalyse per boom wordt gemaakt. De bomen op de landgoederen kennen een bijzondere status, waarbij de afweging tussen veiligheid, cultuurhistorie en ecologie om een genuanceerdere afweging vraagt dan in het reguliere stadsgebied. Voor de landgoederen wordt daarom een aangepaste werkwijze voorbereid en hoe om te gaan met de uitkomsten van de reguliere VTA controle. Deze werkwijze wordt in het beheerplan opgenomen.

Genenmateriaal

De huidige bomen vertegenwoordigen het historisch erfgoed van een kwekerijgeschiedenis waarmee Nederlandse kwekers in de 17e en 18e eeuw in heel Europa beroemd waren. Op het landgoed zijn hiervan bomen gestekt en opgekweekt. In belangrijke mate kan het genenmateriaal behouden blijven door beheer met natuurlijke verjonging. Vervangen of aanvullen van bomen, struiken en stinzenplanten kan het beste met materiaal van de landgoederen zelf gebeuren.

Materieel

Voor het beheer wordt met materieel gewerkt dat aangepast is voor het werken op de landgoederen zodat er geen schade aan paden, bodem en beplanting ontstaat.

Grenzen en bijzondere elementen

Bijzondere elementen

Op de landgoederen liggen bijzondere elementen die specifieke aandacht behoeven. Het zijn veelal relictten van vroegere tuinstijlen en ze dragen in bijzondere mate bij aan de cultuurhistorische waarde van de landgoederen.

Rhijnauwen

- [R1] Huisbos

Dit bos is ontworpen met een formele structuur en een bijzonder padenpatroon. Dit is bijna geheel verdwenen. Het op een moderne wijze reconstrueren van het Huisbos geeft het een grotere gebruiksfunctie doordat het voor de vele recreanten op Rhijnauwen als wandelbos kan gaan dienen. Het herstellen van de voormalige zicht- en wandelas in het verlengde van de poort in het Poortgebouw, midden door het Huisbos, verbindt het Poortgebouw, de tuin van Rhijnauwen, het Huisbos en de ligweide met elkaar.

- [R2] Ligweide 'Weide tot Vermaeck' en de weide 'Het Vogelnest'

In de jaren '70 is er tussen beide weiden een grondwal aangelegd. Het doorbreekt de ontginningsstructuur en laanstelsel. Het verwijderen van de grondwal maakt de oorspronkelijke landschapsstructuur weer zichtbaar en aanplant van een laan tussen beide weiden versterkt het laanstelsel van Rhijnauwen. Door het verwijderen van de grondwal kan het Vogelnest ook worden benut als openbare speel- en ligweide.

- [R3] Tennisbanen

Rond 1930 zijn er op het landgoed tennisbanen aangelegd. De inpassing van de tennisbanen is niet representatief voor het landgoed. Hoge hekken met reclame's, verlichting en parkeren zorgen voor een rommelig beeld. De landschappelijke inpassing vraagt dan ook om verbetering.

Oud Amelisweerd

- **[O1] Trapeziumbos**

Het Trapeziumbos, aangelegd vanaf midden 18e eeuw is genoemd naar haar vorm. Het is een formeel bos dat ingepast is in de middeleeuwse ontginningspatronen, maar ook deels volgens de “gulden snede” is ontworpen. Later zijn in dit bos slingerende paden volgens de rococostijl aangebracht waarvan enkele zijn verdwenen. Niet elk pad zal teruggebracht, want het bos heeft niet meer de dichte beplanting van destijds. Ongezien kon men toen tussen de dichte beplanting over de vele paden wandelen. Met veel meer paden in het huidige bos zouden overal mensen te zien zijn, terwijl het bos juist wordt bezocht om er gevoelsmatig ‘alleen’ te wandelen. Bij het herstel van het bos zal bekeken worden welke paden teruggebracht worden. In in het bos en langs paden kunnen beelden worden tentoongesteld. Dit versterkt het cultuurkarakter van Oud Amelisweerd en beelden en folly's waren ook onderdeel van het rococo ontwerp.

- **[O2] Engelse Werk en Slingerbos**

Het Engelse Werk is een kenmerkend onderdeel, uitgevoerd in de landschapsstijl van rond 1800. Deze tuinmode kwam toen als reactie op de formele stijl in zwang. Het herstel van de bijzondere landschapsstijl en beplanting maken deze onderdelen weer cultuurhistorisch herkenbaar en attractief voor bezoekers.

Nieuw Amelisweerd

- **[N1] Bosvijvers en Paardewater**

Deze waterpartij bestaat uit een as met bosvijvers in het Achterbos. Het is rond 1700 aangelegd waarbij ook bijzondere beplanting is toegepast zoals taxus, buxus en kastanje. Dit wordt met uitzondering van de tuinen nagevoel niet op de landgoederen aangetroffen. Op dit moment zijn de vijvers en beplanting door verwildering grotendeels aan het zicht onttrokken. Het verwijderen van wilde beplanting maakt het weer zichtbaar.

- **[N2] Markiezenweg**

Deze middeleeuwse weg is een van de oudste wegen op de landgoederen en is in structuur onderscheidend. Het herprofilen met aandacht voor de weg, bermen en sloten als open lijn door het bos maakt dit meer zichtbaar.

Grenzen

Bij het versterken van de verschillende karakters van de landgoederen is aandacht voor grenzen tussen de landgoederen noodzakelijk. Zij geven fysiek vorm aan de overgang tussen de landgoederen.

Grens Rijnauwen - Oud Amelisweerd

De Grens slaan bestaat uit een eikenrij. Deze kan versterkt worden door ontbrekende delen aan te vullen en langs het weiland een heg te planten tot de Vossegatsedijk, gecombineerd met herstel van de sloot.

Grens Oud Amelisweerd - Nieuw Amelisweerd

De Scheidingslaan bestaat ter hoogte van het Achterbos uit een eikenlaan, gecombineerd met een sloot. Het pad tussen Oud en Nieuw Amelisweerd kruist de sloot met een duiker, waardoor de visuele scheiding verzwakt wordt. Het vervangen van de duiker door een brug en het aanvullen van de eikenlaan ter hoogte van de nieuwe brug maakt de grens duidelijker.

Grens Nieuw Amelisweerd - Landje van Wiggen

Op deze grens gaat de beplanting van het Markiezenbos over in de wilgenbeplanting op het Landje van Wiggen. De voormalige bomenrij die de grens tussen beide markeerde is verdwenen. Met het terugbrengen van een eikenrij wordt de grens weer geaccentueerd.

Links boven:
Tuin Nieuw Amelisweerd

Rechts boven:
Tuin Oud Amelisweerd

Rechts onder:
Tuin Rhijnauwen

Tuinen

Samen met de landhuizen zijn de tuinen de kern van ieder landgoed. Net als de bosaanleg waren de tuinen ook aan mode onderhevig. Door de tijd heen zijn de tuinen van stijl veranderd of is er een mix van stijlelementen ontstaan. De tuinen kenden een formele aanleg, gevolgd door een landschappelijke aanleg of hebben een combinatie van beide. Niet alleen hadden de tuinen een sierfunctie, maar ook een gebruiksfunctie. Het siergedeelte rond het landhuis was veelal gekoppeld aan moestuinen en boomgaarden.

De huidige staat van de tuinen is niet meer vergelijkbaar met de historische situatie. Het waren heuse tuinjuwelen. Doordat de landhuizen geen aristocratische woonfunctie meer hebben, zijn de tuinen versoberd of hebben een andere functie gekregen en zijn aan verrommeling onderhevig zoals fietssenstallingen en antiparkeermaatregelen. Daarnaast hebben de restanten van de tuinaanleg met achterstallig onderhoud te maken. De tuinen komen daardoor schraal en verwaarloosd over. De samenhang tussen landhuis, tuin, tuinderijen en bos staat hierdoor onder druk.

Visie

De tuinen dragen in belangrijke mate bij aan de uitstraling van de landgoederen. De tuinen worden gerenoveerd zodat zij weer deel uitmaken van het oorspronkelijke ensemble landhuis, tuin, tuinderij, bos en landschap; het landgoed. De aanpak is geen letterlijke vertaling van de oorspronkelijke tuin, maar sluit aan op (nieuwe) functies van het landhuis, kan zelf een publieksfunctie vervullen en verbeeld het karakter van het landgoed waarin de tuin ligt. Zij worden weer tuinjuwelen. Per tuin zal (cultuurhistorisch) onderzocht worden hoe dit wordt uitgevoerd.

Nieuw Amelisweerd

De tuin van Nieuw Amelisweerd is een landschapstuin. Ze is ontworpen volgens de landschapsstijl en door extensief onderhoud meer natuurlijk geworden. Van de structuur uit het oorspronkelijk ontwerp is nog veel herkenbaar, maar door beperkt onderhoud verdwijnen karakteristieke elementen zoals bijzondere beplantingsgroepen. Daarnaast zijn er scheidingen tussen bos

en tuin gemaakt. Dit verhindert een vloeiende overgang tussen bos en tuin, één van de belangrijke ontwerpprincipes van de landschapsstijl. Kleinschalig herstel van de principes van de landschapsstijl, inclusief beplanting geeft de tuin haar specifieke uitstraling terug. Gericht extensief onderhoud waardoor de tuin een meer natuurlijke uitstraling krijgt, sluit aan op het natuurlijke karakter van het landgoed.

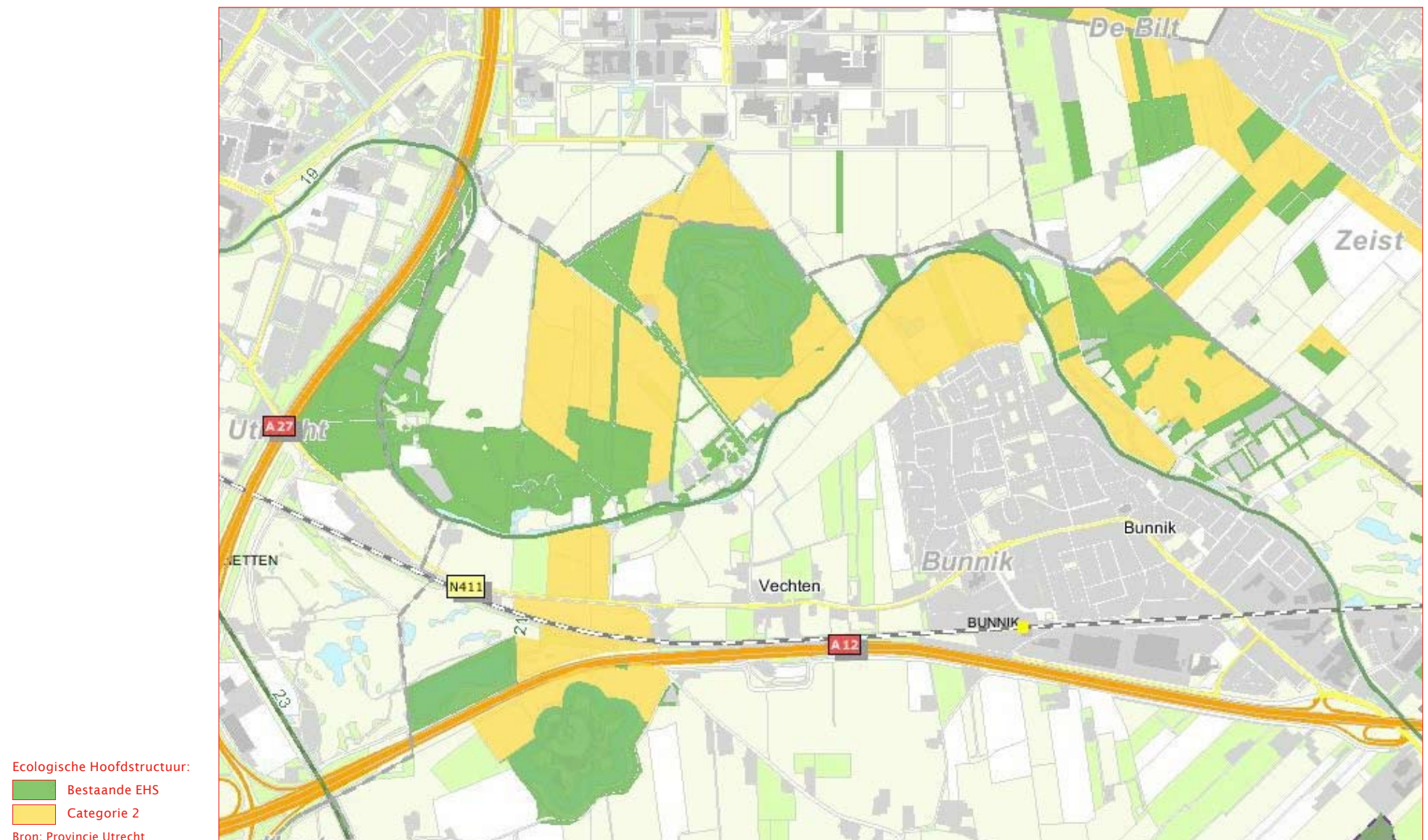
Oud Amelisweerd

De tuin van Oud Amelisweerd bestond waarschijnlijk uit een combinatie van formele en landschappelijke stijl met als basis de middeleeuwse opzet van een gracht rondom tuin en landhuis. Elementen uit de middeleeuwen en landschapsstijl zijn nog (goed) herkenbaar, maar van de formele stijl is nagenoeg niets meer aanwezig. De nog aanwezige elementen zoals bijzondere boomgroepen, de gracht en de spiraalheuvel van de inmiddels geres taureerde ijskelder staan onder druk door minimaal onderhoud waardoor ze vervallen.

Het landhuis krijgt een museale functie. Door ook de tuin bij de nieuwe functie te betrekken ontstaat weer een directe relatie tussen landhuis en tuin, zoals dat eeuwenlang is geweest. De tuin kan ook zelf een nieuwe publieksfunctie krijgen dat naast het museum, het cultuuraspect van Oud Amelisweerd verder versterkt.

Rhijnauwen

De tuin van Rhijnauwen herbergt vele publiekstrekkende functies als ligweiden en terrassen. Hierdoor is de tuin relatief goed onderhouden. Deze tuin vraagt dan ook niet veel herstel, maar wel moet er voor worden gewaakt dat de tuin niet verrommelt door de combinatie van recreatieve functies en verkeer. Als de mogelijkheid zich voordoet kunnen op termijn andere lokaties voor de beheerpost en de barakken van Stay Okay worden gezocht.

Ecologie en de Ecologische Hoofdstructuur

De landgoederen kennen bijzondere ecologische kwaliteiten. Dit heeft onder meer geleid tot aanwijzing van delen van het landgoederen als Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Dit zijn met name de bestaande bossen. De Kromme Rijn is aangewezen als Ecologische Verbindingszone.

Door de verschillende ontwikkelingen die de landgoederen hebben doorgeemaakt hebben zij verschillende ecologische waarden. Op delen met intensief recreatief gebruik hebben de ecologische waarden zich minder ontwikkeld dan op delen waar dergelijk gebruik relatief minimaal of extensief is.

Visie

De ecologische waarden op de landgoederen blijven behouden en waar mogelijk versterkt. Bij de versterking ervan wordt ingespeeld op het verder ontwikkelen van de karakters op de landgoederen. Daarmee treden op de verschillende landgoederen verschillende natuurwaarden op, wat het totaal van waarde, variatie en samenhang versterkt.

Rhijnauwen

Rhijnauwen is al sinds begin 20e eeuw gericht op intensieve recreatie. Ecologie heeft zich daardoor minder kunnen ontwikkelen. Het Hoge Bos is hierop een uitzondering, want het is voornamelijk rustig wandelbos. Het naastgelegen Fort Rhijnauwen heeft zich wel sterk ecologisch ontwikkeld.

Het bestaand recreatief gebruik op landgoed Rhijnauwen wordt voortgezet, zodat andere delen van de landgoederen een minder intensief gebruik hebben. De bestaande ecologische waarden blijven in die delen daardoor behouden en kunnen versterkt worden.

Oud Amelisweerd

De parkbossen van Oud Amelisweerd hebben hoge ecologische waarde door hun hoge leeftijd, aanwezigheid van dood hout en veel bosplanten. Er komen veel zeldzame soorten voor. Deze bossen vallen binnen de toptien van kleibossen in Nederland. Deze ecologische waarde gaat samen met de ontwikkeling van de (formeel) parkbossen.

Nieuw Amelisweerd

Nieuw Amelisweerd heeft zich de afgelopen decennia natuurlijk ontwikkeld. Het menselijk ingrijpen was er gering en door relatief beperkt recreatief gebruik hebben de bossen hoge ecologische waarde gekregen. Het is ondermeer rustgebied voor reeën en er nestelen reigers. Daarnaast komen er grote oppervlakten stinzeplanten voor. De natuurlijke ontwikkeling wordt gecontinueerd.

Kromme Rijn

De Kromme Rijn is de Ecologische Verbindingszone tussen de landgoederen en hun omgeving met de stad Utrecht. Om de ecologische waarde van de verbinding te verbeteren zijn enkele jaren geleden vooroevers gemaakt. Echter zijn zij niet spontaan begroeid geraakt waardoor de verbinding nauwelijks verbeterd is. In het kader van de uitvoering Kaderrichtlijn Water wordt bekeken hoe deze situatie verbeterd kan worden. Te denken valt aan inplanten van de vooroever met gebiedseigen materiaal waardoor de verbetering alsnog gerealiseerd wordt.

Verbreding A27

Belangrijk uitgangspunt is dat bij de verbreding van de A27 die door Rijkswaterstaat is aangekondigd gestreefd wordt naar een uitermate zorgvuldige inpassing van de A27, zodat de natuur die zich in dit gebied heeft ontwikkeld zo min mogelijk wordt aangetast.

Weilanden rondom het Trapeziumbos, Oud Amelisweerd

Landbouw en ecologie

De landbouw is van oudsher een beeldbepalende en economische gebruiksfunctie op de landgoederen. Daarnaast zijn de boeren de belangrijkste beheerder van het landschap rondom de bossen van de landgoederen. Niet alleen door beweiding en bewerken van akkers, maar ook door onderhoud aan slootkanten, knotwilgenrijen etcetera. Voor bezoekers geven de boerenbedrijven extra belevingswaarde door onder andere grazende koeien en fruitteelt.

Ook op de landgoederen is de laatste decennia de landbouw geïntensiveerd en is het oorspronkelijk aantal van zeven agrariërs afgenomen naar drie. De huidige grondverdeling van de drie boerenbedrijven ligt verspreid over de landgoederen. De bedrijfsvoering is daardoor niet optimaal. Om bij percelen te komen moet vaak met grote landbouwmachines door de landgoederen gereden worden. Dit leidt tot schade aan de wegen en bomen en geeft hinder voor recreanten. De gemeente gaat samen met de landbouwers onderzoeken hoe de bereikbaarheid van hun bedrijven verbeterd kan worden.

Tot voor kort was in het provinciaal beleid een deel van de landbouwgronden als nieuwe natuur binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) aangewezen. Het rijk heeft onlangs een nieuwe koers uitgezet met betrekking tot de EHS, wat heeft geleid tot het Akkoord van Utrecht (2011). Hierin zijn de gebieden die waren aangemerkt als “nieuwe natuur” binnen de EHS nu aangewezen als “categorie 2 gebieden binnen de groene contour”. Dit houdt in dat deze gebieden formeel niet meer tot de EHS behoren en dat er vanuit natuurbeleid geen geld meer beschikbaar wordt gesteld om nieuwe natuur te realiseren. In overleg met de provincie is het mogelijk om in de genoemde categorie 2 gebieden nieuwe natuur te ontwikkelen via creative financiële arrangementen. De groene contour moet ervoor zorgen, dat er geen onomkeerbare veranderingen worden ingezet, die de gewenste omvorming onmogelijk zouden maken.

De gemeente wil dat er ook in de toekomst landbouw op de landgoederen kan blijven functioneren, maar wel passend bij het karakter van de landgoederen en gebruik makend van de mogelijkheden tot ontwikkeling van de ecologische waarden en potenties.

Visie

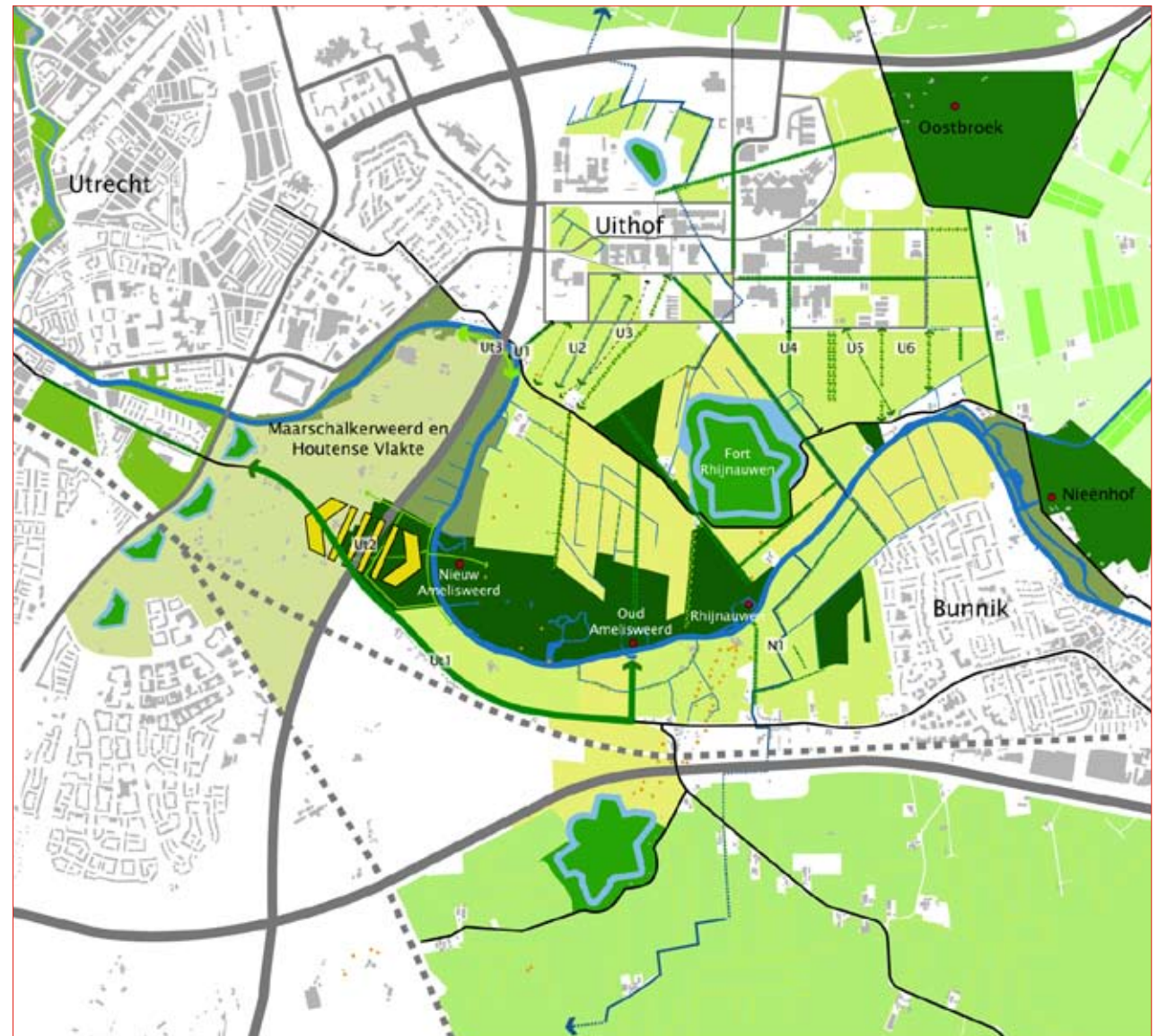
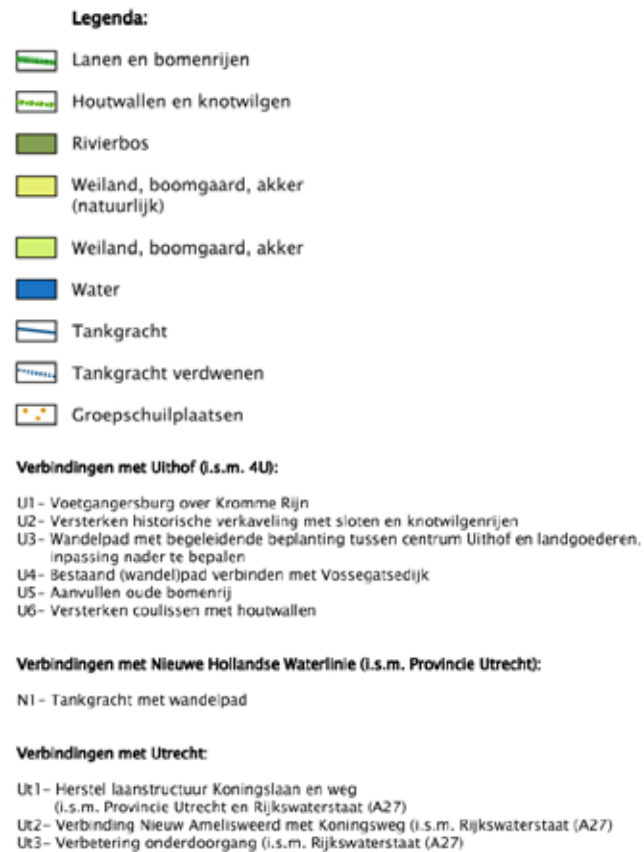
De landbouw is een beeldbepalend onderdeel van de landgoederen. De boeren moeten op een economisch rendabele en verantwoorde wijze hun bedrijf kunnen voeren en het landschap onderhouden.

In de als categorie 2 aangemerkte delen wordt gezocht naar mogelijkheden om de landbouw enerzijds te handhaven, passend bij de landgoederen en anderzijds de natuurkwaliteit te verhogen door middel van creatieve arrangementen. Voor recreanten blijft de landbouw daardoor een attractieve waarde en is gecombineerd met natuurkwaliteit. Ontwikkeling van stadslandbouw kan de landbouw op de landgoederen extra recreatieve, maatschappelijke en economische kracht geven.

Stadslandbouw

Stadslandbouw, waarbij een nadrukkelijke relatie wordt gelegd tussen het produceren van voedsel en de stadsbewoners heeft goede kans op de landgoederen. Al jaren zijn er biologische tuinderijen gevestigd die streekproducten telen en verhandelen. Verdere ontwikkeling van stadslandbouw past goed bij het agrarische en recreatieve karakter van de landgoederen en geeft landbouw maatschappelijke meerwaarde. Het biedt kansen voor verbreding van de bestaande bedrijven. Daarbij valt te denken aan les op de boerderij voor schoolkinderen, natuureducatie, zorg en teelt en verhandelen van streekproducten. Dit draagt bij aan de bewustwording en kennis over voedsel en natuur.

Verdere samenwerking tussen boerenbedrijven, tuinderijen, de binnen het gebied aanwezige verwerkers alsmede het bosproject van de Reinaerde Stichting die haar pupillen onder meer met het verwerken van haardhout een mooie werkomgeving kan bieden kunnen de producten die afkomstig zijn van de landgoederen op de kaart zetten. De campagne ‘Lekker Utrechts’ kan daarbij aanknopingspunten bieden of als inspiratiebron dienen.

Landschappelijke verbindingen

Verbindingen met de omgeving

De landgoederen staan niet op zich zelf. Ze hebben landschappelijke, ecologische, cultuurhistorische en recreatieve verbindingen met hun omgeving. In het verleden zijn er diverse verbindingen tussen de landgoederen en de omgeving aangetast, maar nieuwe ontwikkelingen in de omgeving van de landgoederen bieden kans dit te herstellen of te verbeteren.

Visie

De landschappelijke, ecologische, cultuurhistorische en recreatieve verbindingen tussen de landgoederen en hun omgeving worden verbeterd. Hiervoor wordt aansluiting gezocht bij ontwikkelingen in de omgeving. Indien vanuit maatschappelijk belang ontwikkelingen plaatsvinden die strijdig zijn met deze toekomstvisie, is compensatie en mitigatie vereist.

Groene Wig

De landgoederen zijn samen met de Houtense Vlake, de vier Lunetten, Maarschalkerweerd, begraafplaatsen en het park op de oever van de Kromme Rijn onderdeel van een groene wig waarvan de Kromme Rijn de landschappelijke drager is. Door infrastructurele barrières en afgesloten functies is de groene wig versnipperd en zijn de landgoederen lastig bereikbaar voor wandelaars en fietsers. Door de aanleg van de A27 zijn de landgoederen en het buitengebied niet alleen slecht bereikbaar, maar ook grotendeels landschappelijk en ecologisch van de groene wig afgesneden. De verbindingen Koningsweg en Kromme Rijn zijn marginaal. Bij de aanstaande verbreding van de A27 door Rijkswaterstaat hecht gemeente Utrecht aan een uitermate zorgvuldige inpassing. Het realiseren en verbeteren van verbindingen over of onder de A27 waardoor de landgoederen recreatief, landschappelijk en ecologisch weer bij de stad worden betrokken, is onderdeel van die inpassing. Deze verbindingen kunnen overkluizingen, groene viaducten, bruggen en brede onderdoorgangen zijn ter hoogte van de Kromme Rijn, Koningsweg en Markiezenbos.

Planvorming A27

De uitbreiding van de A27 is een verantwoordelijkheid van het Rijk. De besluitvorming doorloopt de Tracéwetprocedure met een eigen inspraaktraject. Belangrijk in het ontwerp- en inspraaktraject is aandacht voor moge-

lijke schade aan de unieke ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarde van de landgoederen en de maatregelen die dit voorkomen of verhelpen.

Koningsweg

De Koningsweg en -laan verbindt Utrecht en het landgoed Oud Amelisweerd. Door Lodewijk Napoleon is deze route beplant met twee dubbele eikenrijen om de route te benadrukken als dé entree naar zijn landgoederen vanuit de stad. Van deze beplanting is vanaf Lunet I tot de Mereveldseweg niets meer aanwezig. Het deel vanaf de Mereveldseweg tot Oud Amelisweerd is nog grotendeels intact. Het herinrichten en herstellen van de Koningsweg en -laan versterkt de (historische) relatie met de stad. Dit kan gecombineerd worden met het wegnemen van de barrièrewerking van de A27 waar de Koningsweg overheen gaat.

De Uithof

Ten noorden van de landgoederen is in de jaren '60 de campus van De Uithof aangelegd. In de ruimtelijke opbouw van de campus zijn restanten van het oorspronkelijk cultuurlandschap behouden. In het tussengebied tussen De Uithof en de landgoederen, tussen de Vossegatsedijk en Toulouselaan, zijn kenmerken van het oorspronkelijk landschap verdwenen. Hierdoor is de ruimtelijke samenhang tussen De Uithof en de landgoederen grotendeels onzichtbaar geworden. Het herstellen van sloten en aanbrengen van beplanting volgens de ontginningsstructuur zorgt dat de samenhang weer kan ontstaan. Dit kan gecombineerd met de aanleg van recreatieve paden.

Nieuwe Hollandse Waterlinie

Langs Rhijnauwen loopt de tankgracht van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De tankgracht is het verbindend element tussen de forten aan de oostkant van Utrecht, maar is niet als zodanig te ervaren. Het landschap waar het doorheen loopt is versnipperd geraakt door verstedelijking en infrastructuur. Door ontbrekende delen te herstellen en aanleg van een wandelroute langs de tankgracht naar de verschillende forten wordt de landschappelijke en cultuurhistorische samenhang duidelijker. De oevers kunnen een ecologische verbinding worden.

Recreatie

Vanaf 1920 zijn de landgoederen een recreatiegebied voor de Utrechtse bevolking. Tegenwoordig zijn ze het drukst bezochte groengebied in de omgeving van Utrecht met in 2009 ongeveer 1,5 miljoen bezoekers. De bezoekers komen uit alle wijken van Utrecht en omliggende gemeenten zoals Bunnik en Zeist.

Gezinnen trekken overwegend naar Rhijnauwen omwille van het Theehuis en de lig- en speelweiden en parkeergelegenheid. Oud en Nieuw Amelisweerd worden gewaardeerd door cultuur- en natuurliefhebbers en rustzoekers. Door deze spreiding verschillen de bezoekersaantallen per landgoed: Rhijnauwen is het drukst en Nieuw Amelisweerd is veel rustiger. Oud Amelisweerd ligt er qua bezoek tussenin.

Visie

Recreatie is een belangrijke gebruiksfunctie van de landgoederen. De huidige recreatieve zonering met een intensief Rhijnauwen en extensiever Oud en Nieuw Amelisweerd blijft behouden. Zo kunnen diverse typen bezoekers blijven genieten van de landgoederen. Nieuwe initiatieven volgen de recreatieve zonering.

Nieuwe recreatiegebieden

Door de groei van Utrecht neemt de behoefte aan recreatiegebieden rondom de stad toe. Utrecht ontwikkelt hiervoor meerdere nieuwe groengebieden, met name aan de westkant van de stad. Op termijn kunnen die nieuwe gebieden wat recreatieve druk op de landgoederen wegnemen, maar de landgoederen blijven grote aantrekkingskracht houden door de recreatieve trekpleisters, landschappelijke schoonheid en historie. Mensen kennen de nieuwe gebieden nauwelijks. Inwoners van Utrecht en omgeving kunnen met goede informatievoorziening eerder op het spoor van nieuwe gebieden worden gezet. Dit kan zorgen voor een betere recreatieve spreiding rondom Utrecht.

Behalve de landgoederen zelf als recreatiegebied zijn er recreatieve trekpleisters in de directe omgeving zoals landgoed Nieënhof en Oostbroek, fort Hoofddijk, fort Vechten en De Uithof. Het versterken van het netwerk buiten de landgoederen maakt niet alleen die onderdelen beter bereikbaar, maar brengt ook landschappelijke samenhang en onderlinge variatie. Hiervoor is in 2009 het initiatief 4U gestart met o.a. Utrechts Landschap en Universiteit Utrecht, UMC Utrecht en gemeente Utrecht.

Nieuwe functies en horeca

Mogelijke nieuwe recreatieve functies kunnen nog een extra groei van het aantal bezoekers teweeg brengen. Zij moeten aansluiten aan op de recreatieve zonering en goed bereikbaar voor langzaamverkeer zijn, zodat er niet in extra parkeergelegenheid op de landgoederen hoeft te worden voorzien. Parkeerterreinen op de Uithof kunnen dit opvangen.

De aanwezigheid van diverse horecavoorzieningen is een belangrijke reden om de landgoederen te bezoeken. Bij ontwikkeling van de horeca zal deze moeten passen binnen de karkaters van de landgoederen en het soort publiek dat zij trekken.

- Legenda:**
- Nieuwe of verbeterde wandelpaden op de landgoederen
 - Nieuwe of verbeterde wandelpaden tussen de landgoederen en hun omgeving
 - Zoekgebied inpassing wandelpad
- Paden Nieuw Amelisweerd:**
- N1 – Rondwandeling 'Het Nieuwe Werk' (i.s.m. herstel tuin)
 - N2 – Pad naar uitzichtheuvel 'De Beurs'
- Paden Oud Amelisweerd:**
- O1 – Rondwandeling voormalig eiland met koppeling Bunkerpad
 - O2 – Wandelbrug over Scheidingswater
- Paden Rhijnauwen:**
- R1 – Tankgrachtpad (i.s.m. provincie Utrecht)
 - R2 – Pad naar Theehuis (i.s.m. belanghebbenden)
 - R3 – Wandelpad Huisbos naar ligweide
- Paden omgeving:**
- A – Verbetering wandelpaden Koningsweg
 - B1 – Verbinding Koningsweg-Sneeuwklokjeslaan (pakketstudie A27)
 - B2 – Verbinding Maarschalkenweerd-Nieuw Amelisweerd (pakketstudie A27)
 - C – Wandelbrug Kromme Rijn (i.s.m. HDSR en 4U)
 - D – Wandelpad naar Liethof (i.s.m. 4U)
 - E – Herstel Zandlaan (i.s.m. 4U)

Wandelen

Het belangrijkste recreatieve gebruik is wandelen en genieten van de natuur. Een fijnmazig netwerk van paden op de landgoederen biedt de bezoekers een grote variatie. Het wandelen door velden buiten de landgoederen is echter beperkt mogelijk. Het aanleggen van paden aansluitend op bestaande landschappelijke structuren biedt extra wandelroutes en levert verbindingen met de omgeving van de landgoederen op. Op de landgoederen zelf worden enkele bestaande paden beter gemaakt of heraangelegd omdat ze verdwenen zijn. Bij het herstel van de bossen zal per bosdeel bekeken worden of verdwenen paden teruggebracht worden. De exacte ligging van nieuwe paden en inrichting ervan zullen in overleg met bewoners en belanghebbenden bepaald en uitgewerkt worden.

Omgeving (zie ook: Verbindingen met omgeving):

- **[A] Wandelpaden Koningsweg**
Op delen van de Koningsweg ontbreken wandelpaden. Door aanleg ervan verbetert de bereikbaarheid van Nieuw Amelisweerd.
- **[B1] Verbinding Koningsweg-Sneeuwklodjeslaan**
Als onderdeel van het wegnemen van de barrièrewerking van de A27 kan dit pad de hoofdentree van Nieuw Amelisweerd worden.
- **[B2] Verbinding Maarschalkerweerd-Nieuw Amelisweerd**
Eventueel gecombineerd met B1 kan dit een nieuwe wandelverbinding vanuit Maarschalkerweerd worden.
- **[C] Wandelbrug Kromme Rijn**
Deze brug maakt een directe verbinding tussen het Jaagpad langs de Kromme Rijn en de Uithof mogelijk.
- **[D] Wandelpad naar de Uithof**
Op de Uithof komen meer mensen te wonen en werken. Voor hun zijn de landgoederen het belangrijkste groengebied in de omgeving. Een pad direct vanuit het centrum van de Uithof is een extra verbinding en maakt een landschappelijke koppeling met de groene ruimtes op de campus van de Uithof.
- **[E] Herstel Zandlaan**
Een kruispunt doorbreekt de doorgaande lijn van de Zandlaan. Herstel van dit punt versterkt de cultuurhistorische Zandlaan als bijzondere structuur.

Rhijnauwen:

- **[R1] Tankgrachtpad**
Dit pad maakt een wandeling langs de tankgracht van de Nieuwe Hollandse Waterlinie mogelijk. (zie ook: Verbindingen met omgeving)
- **[R2] Pad naar Theehuis**
Dit pad betreft de ezelweide achter het landhuis Rhijnauwen bij het landgoed en zorgt voor een alternatieve verbinding naar het Theehuis. Hierdoor kunnen wandelaars het smalle Poortgebouw op drukke dagen met veel autoverkeer mijden.
- **[R3] Wandelpad Huisbos**
Dit wandelpad verbindt de tuin van Rhijnauwen met de ligweide en is tevens herstel van het Huisbos (zie ook: Bossen; Bijzondere elementen)

Oud Amelisweerd:

- **[O1] Pad voormalig eiland Oud Amelisweerd**
Dit pad volgt de nog zichtbare contour van een voormalig eiland in de Kromme Rijn. Het is tevens een extra wandelverbinding naar Rhijnauwen vanaf de parkeerplaats bij Oud Amelisweerd. Door een aansluiting op het Bunkerp pad ontstaan diverse ommetjes door de weilanden.
- **[O2] Wandelbrug over Scheidingswater**
Een nieuwe brug benadrukt de overgang tussen Nieuw en Oud Amelisweerd. (zie ook: Bossen; Grenzen)

Nieuw Amelisweerd:

- **[N1] Rondwandeling Het Nieuwe Werk**
Dit pad betreft Het Nieuwe Werk bij de tuin van Nieuw Amelisweerd.
- **[N2] Pad uitzichtheuvel De Beurs**
De Beurs is een bijzonder natuurgebiedje dat voor bezoekers nauwelijks te ervaren is. Een pad naar de uitzichtheuvel maakt het zichtbaar.

Fietsen

Rhijnauwen is een knooppunt van meerdere (recreatieve) fietsroutes. Fietsers rusten er vaak even uit door een bezoek aan verschillende horecagelegenheden op het landgoed. De landgoederen Oud en Nieuw Amelisweerd zijn beide wandelgebied en hebben daarom geen fietsroutes door de landgoederen, maar erlangs via de Koningslaan en Vossegatsedijk. Deze zonering blijft behouden.

Speel- en ligweiden

De speel- en ligweiden worden op Rhijnauwen goed gebruikt door verschillende gebruikers. Op zonnige dag zijn het goed bezochte ligweiden en ze worden bijvoorbeeld ook gebruikt als trainingsveld door verschillende sportverenigen. De boomgaarden rondom de bestaande ligweide op Rhijnauwen kunnen ook als ligweide gaan dienen. Samen met het verwijderen van de grondwal tussen het 'Vogelnest' en de ligweide 'Weide tot Vermaeck' ontstaat meer ruimte voor recreatie als zonnen, spelen en sporten. De natuurlijke ligweide op Oud Amelisweerd langs de Kromme Rijn, ter hoogte van het Engelse Werk en de tuinderij is minder druk gebruikt. Dit is voor rustzoekers een aangename plek en het bloemrijk grasland kan zich door beperkt recreatief gebruik goed ontwikkelen.

Varen

Vanuit de binnenstad van Utrecht zijn de landgoederen via de Kromme Rijn met elektrische bootjes en kano's te bezoeken. Gemotoriseerde boten zijn op de Kromme Rijn niet toegestaan. Ook kunnen elektroboten en kano's gehuurd worden bij een botenverhuur aan de Kromme Rijn. Op de oever van de landgoederen zijn her en der aanlegplekken aanwezig zoals bij het Theehuis op Rhijnauwen en nabij de tuinderij op Oud Amelisweerd. Deze plekken blijven gehandhaafd, maar niet uitgebreid. Uitbreiding zou de ecologische waarde van de oevers verstoren. Daarnaast liggen de huidige aanlegplekken op de meest geschikte locaties, namelijk nabij recreatieve plekken zoals het Theehuis en ligweiden.

Educatie

Een bijzonder recreatief aspect op de landgoederen is educatie. In een klein bezoekerscentrum in het koetshuis van Oud Amelisweerd is informatie te verkrijgen over de landgoederen en regelmatig worden rondleidingen georganiseerd door onder andere boswachters, het Utrechtse Architectuurcentrum Aorta en mensen kunnen zelf een I-Podwandeling maken. Dergelijke educatie draagt in belangrijke mate bij aan de beleving en waardering van de landgoederen en is daarmee van belang om in stand te houden en te versterken. Dit kan goed gecombineerd worden met het ontwikkelen van stadslandbouw waarbij educatie op het gebied van voedsel, natuur en landschap samengebracht kan worden, zowel voor jong als oud.

Honden

Op de landgoederen is het mogelijk te wandelen met honden, mits aangelijnd. Honden blijven op het wandelpad zodat ze fauna zo min mogelijk verstoren. Hondenpoep dient door eigenaren te worden opgeruimd zodat de bodem niet verrijkt wordt. Dit is nadelig voor de flora.

Meubilair

Het meubilair op de landgoederen is erg rommelig en onoverzichtelijk. Dat geldt zowel voor bewegwijzering, fietsenstallingen en daadwerkelijk meubilair zoals bankjes. Er wordt ingezet op het ontwikkelen van één huisstijl qua meubilair, informatieborden en bewegwijzering. Per landgoed kunnen er daarbij accentverschillen zijn, maar de uitstraling is gelijk.

- Legenda:**
- Fietsroute
 - P Fietsenstalling
 - P Fietsenstalling indicatief (Pakketstudie A27)
 - Indicatie nieuwe wandelpaden naar omgeving (zie kaart wandelpaden)
 - ➡ Nieuwe vormgeving entree
 - ➡ Nieuwe entree (Pakketstudie A27)
 - OV Halte openbaar vervoer
 - OV Indicatie toekomstige halte openbaar vervoer (HOV Om de Zuid)
 - OV Toekomstige HOV-lijn (HOV Om de Zuid)
 - 🚲 OV Fiets
 - P Publieke autoparkeerplaats
 - P Parkeerplaats tennisvereniging
 - P Parkeerplaatsen Uithof
 - P+R Transferium Uithof
 - ★ Mogelijke nieuwe trekpleister (o.c.m. parkeerplaats Uithof)

Kaart: Bereikbaarheid

Bereikbaarheid

De landgoederen trekken verschillende typen bezoekers. Bezoekers van Rhijnauwen zoals gezinnen, de gasten van Stay Okay en het Theehuis komen veelal met de auto, maar ook wandelaars en rustzoekers die de landgoederen bezoeken komen naast de fiets, vaak met de auto. Tijdens mooie dagen leidt dit tot parkeerproblemen en is het Poortgebouw op Rhijnauwen een groot knelpunt omdat alle auto's samen met fietsers en wandelaars door de smalle poort moeten.

Het afgelopen jaar is, vooruitlopend op deze toekomstvisie de parkeersituatie op de landgoederen aangepast. Voorheen waren er 260 formele parkeerplekken beschikbaar, nu zijn dit er 313. Aan het begin van de Voorlaan van Oud Amelisweerd is een nieuwe parkeerplaats gerealiseerd met 144 parkeerplekken en is de parkeerlus naast de Kromme Rijn op Rhijnauwen verbeterd en beperkt vergroot met 10 plekken. Het parkeren in de toegangslanen van beide landgoederen is daarmee komen te vervallen waardoor de bomen geen schade meer ondervinden van geparkeerde auto's. Voor doordeweekse dagen zijn er nu voldoende parkeerplaatsen beschikbaar. Daarnaast is een parkeerverwijssysteem gerealiseerd dat automobilisten de weg wijst naar beschikbare parkeerplekken. Dit kan het zoekverkeer met name door het Poortgebouw verminderen.

Het vele bezoek van de landgoederen met de auto heeft enerzijds met de doelgroepen te maken, anderzijds met de matige bereikbaarheid met de fiets, wandelend en het openbaar vervoer. Wandelaars, fietsers en OV-reizigers komen op hun weg naar de landgoederen namelijk veel barrières tegen. Gevoelsmatig liggen de landgoederen daardoor ver van de stad. Effectief is het echter maar circa 2.5 kilometer vanaf de Utrechtse binnenstad. Normaliter is dit een prima fietsafstand.

De parkeerplaatsen van de landgoederen bevinden zich aan de zuidzijde, maar ook aan de noordzijde in de Uithof is veel parkeergelegenheid. Deze parkeerplaatsen worden echter zeer weinig door landgoedbezoekers gebruikt.

Visie

Door reeds uitgevoerde en geplande parkeermaatregelen is het auto-gebruik op de landgoederen beter gereguleerd en is er op gemiddelde dagen voldoende parkeerruimte. Om ook op topdagen in voldoende parkeerruimte te voorzien, kunnen de parkeerterreinen op de Uithof de buffer zijn. Om het bezoek per fiets te stimuleren wordt het routenetwerk inclusief bewegwijzering voor langzaamverkeer in combinatie met fietsenstallingen en entree's verbeterd.

Monitoring parkeren

De komende jaren zal de aangepaste parkeersituatie op de landgoederen worden gemonitord. Als uit evaluatie blijkt dat met name de aangepaste parkeersituatie op Rhijnauwen de huidige problemen onvoldoende oplost, zal naar nieuwe parkeermaatregelen worden gezocht.

Parkeren Uithof

Door gerichte informatievoorziening kunnen bezoekers worden geïnformeerd over het bestaan van de parkeerplaatsen op de Uithof. Door het parkeren er te combineren met recreatieve trekpleisters, vergelijkbaar met de parkeerplaats bij het Theehuis, kan de Uithof een aantrekkelijk alternatief zijn voor het parkeren op de landgoederen.

Fietsen en openbaar vervoer

Om fietsen aantrekkelijker te maken worden op de landgoederen meer stallingmogelijkheden gerealiseerd en bestaande verbeterd of verplaatst. Dit kan samengaan met het verbeteren van de entrees van de landgoederen.

In samenwerking met Provincie Utrecht en de Bestuursregio Utrecht (BRU) wordt gewerkt aan maatregelen voor het verbeteren van langzaamverkeersroutes, inzet van OV-fietsen in combinatie met parkeren op de Uithof en verbeteren van de bereikbaarheid van de landgoederen met openbaar vervoer.

Water

In en rond de landgoederen is een grote variatie aan water aanwezig. De Kromme Rijn, sloten, grachten en bosvijvers vertegenwoordigen een belangrijke ecologische waarde. Het water heeft een hogere ecologische potentie dan de huidige situatie. Veelal laat de waterkwaliteit namelijk te wensen over. Het water bevat veel slib en is voedselrijk. Dit verhindert de ontwikkeling van watergebonden planten en dieren. De waterpartijen op de landgoederen, de bosvijvers en grachten, zijn achteruit gegaan in ecologische waarde door ophoping van bagger.

In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water worden langs de Kromme Rijn natuurvriendelijke oevers aangelegd en worden meerdere slibvanglokaties ingericht voor de verbetering van de waterkwaliteit. De Kromme Rijn kan hierdoor beter gaan functioneren als Ecologische Verbindingzone. Waterpartijen van de landgoederen die in directe verbinding met de Kromme Rijn staan zoals de grachten, kunnen profiteren van de betere waterkwaliteit.

Visie

Het water en samenhangende ecologische waarde op de landgoederen wordt verbeterd door aan te haken op maatregelen die getroffen worden voor de verhoging van waterkwaliteit in de Kromme Rijn. Een slibvang stroomopwaarts is hierbij gewenst.

De waterpartijen op de landgoederen worden gebaggerd zodat de natuurwaarde toeneemt. Het baggeren versterkt daarnaast de cultuurhistorische aanleg.

Kromme Rijn

In het recente verleden zijn langs de Kromme Rijn vooroevers aangelegd. Helaas zijn ze onvoldoende spontaan begroeid geraakt waardoor weinig ecologische meerwaarde is bereikt. In het kader van de uitvoering Kaderrichtlijn Water zal worden onderzocht hoe dit beter kan, bijvoorbeeld door het inplanten van de huidige vooroevers met streekeigen materiaal.

Een slibvang stroomopwaarts betekent dat er water met minder slib langs de landgoederen stroomt. Dit is voor de kwaliteit van watergebonden planten en dieren een grote verbetering. Ook betekent het dat er minder vaak gebaggerd moet worden en waarmee minder verstoring van het kwetsbare ecosysteem plaatsvindt.

Baggeren

Bij het baggeren van de waterpartijen moet zorg gedragen worden voor de profilering van de oevers. Zij hebben cultuurhistorische waarde. Bij baggerwerkzaamheden is cultuurhistorisch en ecologisch onderzoek ten aanzien van beplanting en profilering noodzakelijk. Uit onderzoek kan blijken waar steile oevers flauwer gemaakt kunnen worden zodat er zich oevervegetatie kan ontwikkelen.

Nieuwe functies

Ontwikkeling is een kenmerk van landgoederen door de eeuwen heen. Ook vandaag de dag ontwikkelen ze zich en ontstaan er steeds nieuwe functies en vormen van gebruik. De functies en aanpassingen hierin zijn van belang voor een duurzame en economische instandhouding van de landgoederen.

Visie

(nieuwe) Functies zijn dienstbaar aan de landgoederen. Ze zorgen voor instandhouding van de landgoederen. Hiervoor wordt, mits ze aan bepaalde voorwaarden voldoen, ruimte geboden.

Voorwaarden nieuwe functies

- de nieuwe functie past bij het karakter van landgoederen en past specifiek binnen het karakter van het landgoed waar de functie wordt gerealiseerd
- de nieuwe functie leidt niet tot een aantasting van de wezenlijke structuur en waarden van het landgoed
- de nieuwe functie voegt zich in de aard en de historie van het landgoed
- de nieuwe functie mag niet of nauwelijks tot extra autoverkeer op het landgoed leiden; eventuele extra parkeerdruk moet op de bestaande parkeerplaatsen opgevangen kunnen worden
- de nieuwe functie mag geen onevenredig grote publieksaantrekkende werking hebben.

Voorbeelden nieuwe functies

- bed & breakfast voor fietsers en wandelaars in bestaande gebouwen
- museale functie in landhuis Oud Amelisweerd
- kleinschalige activiteiten in de herstelde tuin Oud Amelisweerd of elders op het landgoed op het gebied van kunst, theater, klassieke muziek etc.
- gebruik van landhuis Oud Amelisweerd en Koetshuis als representatieruimte
- landgoedwinkel
- hoogstamboomgaarden met verkoop aan publiek
- kleinschalige horeca
- kleinschalige vergaderfaciliteiten
- (oude) ambachten die bij het landgoed horen
- atelier (kunst)
- zorgboerderij, stadsboerderij
- tijdelijke exposities, zowel binnen als buiten.

Niet alle nieuwe functies zullen mogelijk zijn binnen het huidige bestemmingsplan.

Gebouwen

Gebouwen faciliteren de functies. Zij zijn altijd in ontwikkeling. Gebouwen komen leeg te staan, worden uitgebreid of krijgen nieuwe bestemmingen. Gebouw en functie gaan hand in hand. Uitgangspunt voor aanpassingen en ontwikkelingen van de gebouwen op de landgoederen is, dat zij onderdeel zijn van het landgoed en dat altijd blijven. Volgens de karakters van de landgoederen zal in een apart traject een visie worden opgesteld over gebouwen en mogelijke functie. Het bovenstaande is hier de eerste aanzet voor. Daarmee passen ze binnen de toekomstvisie. Bij toekomstige ontwikkelingen zal dit criterium steeds moeten worden toegepast.

Nieuwe functies en trekpleisters

Als er een nieuwe lokatie of trekpleister wordt ontwikkeld vormt de gemeente Utrecht een visie op de lokatie en wordt per situatie bekeken welke partners worden betrokken bij de ontwikkeling ervan.

7 Uitvoering van de toekomstvisie

De landgoederen kennen een eigen tempo van ontwikkeling. De landgoederen bestaan inmiddels een aantal eeuwen en werkzaamheden moeten ook worden afgezet tegen deze ontwikkelingstijd. De landgoederen zijn gebaat bij zorgvuldigheid en behoedzaam te werk gaan. Grote ingrepen vragen daarom een ruime uitvoeringstermijn. Wel geldt hierbij dat de landgoederen op dit moment voor een aantal onderdelen om ingrepen vragen die niet lang kunnen worden uitgesteld. In de uitvoeringsplanning is daarom een drietal perioden van uitvoering aangegeven die hiermee zo goed mogelijk rekening houdt. Niet alles voor de komende twintig jaar is te voorzien, maar alle ingrepen vragen altijd om een doorkijk voor de komende generaties.

Om deze toekomstvisie te realiseren is een aangepast beheer nodig, waarmee achterstallig onderhoud wordt weggewerkt en de nieuwe koers vanuit deze visie zichtbaar wordt gemaakt. De toekomstvisie is de basis voor dit nader op te stellen beheerplan.

Het toekomstig beheer zal specifiek op de nieuwe koers worden afgestemd waardoor de drie verschillende landgoederen versterkt worden in hun eigen karakter. Dat betekent voor Nieuw Amelisweerd dat het meer gericht is op versterken van de ecologische waarden, voor Oud Amelisweerd vooral het herstel van het meer formele en voorname karakter dat past bij de uitstraling van het landhuis en voor Rhijnauwen vooral een beheer toegespitst op het zeer intensieve recreatieve gebruik. Daarna kan beheer zo efficiënt mogelijk worden uitgevoerd.

Naast beheer worden maatregelen voorgesteld waarmee de landgoederen worden hersteld of verder ontwikkeld met investeringsmaatregelen. Voor de financiering van de projecten zal gezocht worden naar combinaties van bijdragen vanuit de gemeente (als eigenaar), bijdragen van derden en subsidies.

De landgoederen zijn ondergebracht bij diverse gemeentelijke diensten. Om goede afstemming en coördinatie tussen de diensten te waarborgen bij het ontwikkelen en beheren van de landgoederen, komt er één ambtelijk aanspreekpunt.

De maatregelen vanuit deze visie zijn per landgoed gegroepeerd, en ingedeeld naar prioriteit:

Prioriteit 1 (0 – 5 á 10 jaar)

Dit zijn ingrepen op plaatsen waar de situatie al zo ver achteruit is gegaan dat er, als er niet wordt ingegrepen, een 'point of no return' dreigt te ontstaan. De nog zichtbare restanten van de oorspronkelijke waarden en kwaliteiten zullen dan helemaal zijn verdwenen. Dit heeft tot gevolg dat de maatregel die dan nog genomen kan worden extreem duur of ingrijpend wordt of zelfs zinloos is geworden. Daarmee dreigt er dus direct verlies aan kwaliteiten.

Veelal is hier sprake van een combinatie van achterstallig onderhoud (0 – 10 jaar) en het uitvoeren van maatregelen (0 – 5 jaar).

Een voorbeeld is het Engelse Werk: door het achterstallig onderhoud uit te voeren wordt een snelle achteruitgang voorkomen, maar om dit bijzondere landschapselement zeker te stellen voor de toekomst is herstel nodig.

Prioriteit 2 (wegwerken overig achterstallig onderhoud 0 - 10 jaar)

Dit is nodig om de landgoederen weer op een aanvaardbaar onderhoudsniveau te brengen. Dit vraagt de komende 10 jaar om een extra investering.

Prioriteit 3 (0 – 20 jaar)

Het gaat hier om maatregelen die niet direct noodzakelijk of urgent zijn, maar die als ze uitgevoerd worden, wel een substantiële bijdrage leveren aan de kwaliteit en belevingswaarde van de landgoederen. Of deze maatregelen worden uitgevoerd wordt vooral gekoppeld aan kansen die zich voordoen: een boerderij of gebouw dat leegkomt en herbestemd kan worden, een subsidiemogelijkheid die zich voordoet.

Vervolgstappen toekomstvisie

Naast uitvoering van beheermaatregelen die verder worden uitgewerkt in het Beheerplan vraagt deze toekomstvisie op punten nadere uitwerking. Deze zijn hieronder benoemd als vervolgstap

Vervolgstep
Monitoring parkeersituatie
Bepalen organisatiestructuur landgoederen
Visievorming gebouwen en functies op de landgoederen

Indicatie van maatregelen voor de landgoederen algemeen

maatregel	B	O	partner
Ontwikkelen huisstijl voor meubilair e.d.		■	
Verbetering fietsenstallingen		■	
Entrees verduidelijken		■	
Verbeteren voorlichting en educatie		■	
Ontwikkeling stadslandbouw		■	Agrariërs en ondernemers
Aanleg genenbank		■	
Kleinschalige ecologische maatregelen: - ontwikkeling struweel & zoomvegetatie - kwelwater benutten - aanplant hagen i.p.v. prikkeldraad - ontwikkeling kruidlaag op bosbodem - bunkers openen voor vleermuizen - aanbrengen houtrillen - ontwikkelen microrelief	■	■	

B: beheermaatregel

O: ontwikkelingsmaatregel

Indicatie van maatregelen voor Rhijnauwen

Karakter: Formeel en levendig

Prioriteit 1

maatregel	B	O	partner
Lanen aanvullen en articuleren	■		
Herinrichting Rhijnauwenselaan en parkeerlus		■	Provincie Utrecht en BRU
Herprofilen Dwarslaan		■	
Herinrichting Huisbos i.c.m. wandelpad Koetshuis-ligweide	■	■	

Prioriteit 2

maatregel	B	O	partner
Hagen aanvullen en aanplanten langs afrasteringen	■		
Verwijderen dood hout in lanen, tuin, boomgaarden en Huisbos	■		
Gracht en sloten baggeren	■		HDSR
Verbeteren Bunkerpad	■		Provincie Utrecht en BRU

Prioriteit 3

maatregel	B	O	partner
Tuin herinrichten		■	Stay Okay
Pad naar Theehuis		■	Theehuis
Nieuwe locatie beheerpost op landgoederen zoeken		■	
Barakken Stay Okay vervangen op locatie beheerpost		■	Stay Okay
Verbeteren landschappelijke inpassing tennisbanen		■	Tennisvereniging
Aanvullen hakhoutbos Nummeri		■	
Herinrichting Rhijnauwenselaan tussen Theehuis-Hoge Bos		■	
Aanleg Tankgrachtpad en ecologische verbetering gracht		■	Provincie Utrecht
Verwijderen grondwal ligweide i.c.m. herinrichting Vogelnest		■	Vogelnest

B: beheermaatregel

O: ontwikkelingsmaatregel

Indicatie van maatregelen voor Oud Amelisweerd

Karakter: Formeel en landschappelijk

Prioriteit 1

maatregel	B	O	partner
Tuin herinrichten		■	EFRO
Lanen herstellen, aanplanten en articuleren	■		
Engelse Werk en Slingerbos herinrichten	■	■	EFRO
Trapeziumbos beheren als parkbos	■		

Prioriteit 2

maatregel	B	O	partner
Voorlaan herinrichten		■	
Verwijderen dood hout in lanen en tuin	■		
Kokkenbos terugbrengen tot hakhoutbos	■		
Waterpartijen, gracht en sloten baggeren	■		

Prioriteit 3

maatregel	B	O	partner
Ontwikkelen museale functie landhuis		■	Centraal Museum
Ontwikkelen bezoekerscentrum in koetshuis		■	ondernemers
Duiker over scheidingswater vervangen door brug		■	
Aanleg wandelpad langs voormalig eiland		■	
Tuinderijstrook langs voormalig eiland omvormen tot boomgaard		■	

B: beheermaatregel

O: ontwikkelingsmaatregel

Indicatie van maatregelen voor Nieuw Amelisweerd

Karakter: Natuurlijk en historisch gelaagd

Prioriteit 1

maatregel	B	O	partner
Tuin, Nieuwe Werk en Achtmorgenweide herstellen	■	■	
Verwijderen esdoornopschot en dood hout in Achterbos bij bosvijvers	■		
Noord- en zuidlaan Markiezenbos herstellen en aanplanten	■	■	

Prioriteit 2

maatregel	B	O	partner
Aanbrengen en herstellen vista's	■	■	
Bosvijvers, Paardenwater en Nieuwe Werk baggeren	■		
Aanplanten stormvlakte in Achterbos	■		

Prioriteit 3

maatregel	B	O	partner
Wandelpad naar uitzichtpunt De Beurs		■	
Herstel beplanting in weilanden		■	Agrariër
Ontwikkelen Rivierbos/grienden langs Kromme Rijn		■	

B: beheermaatregel

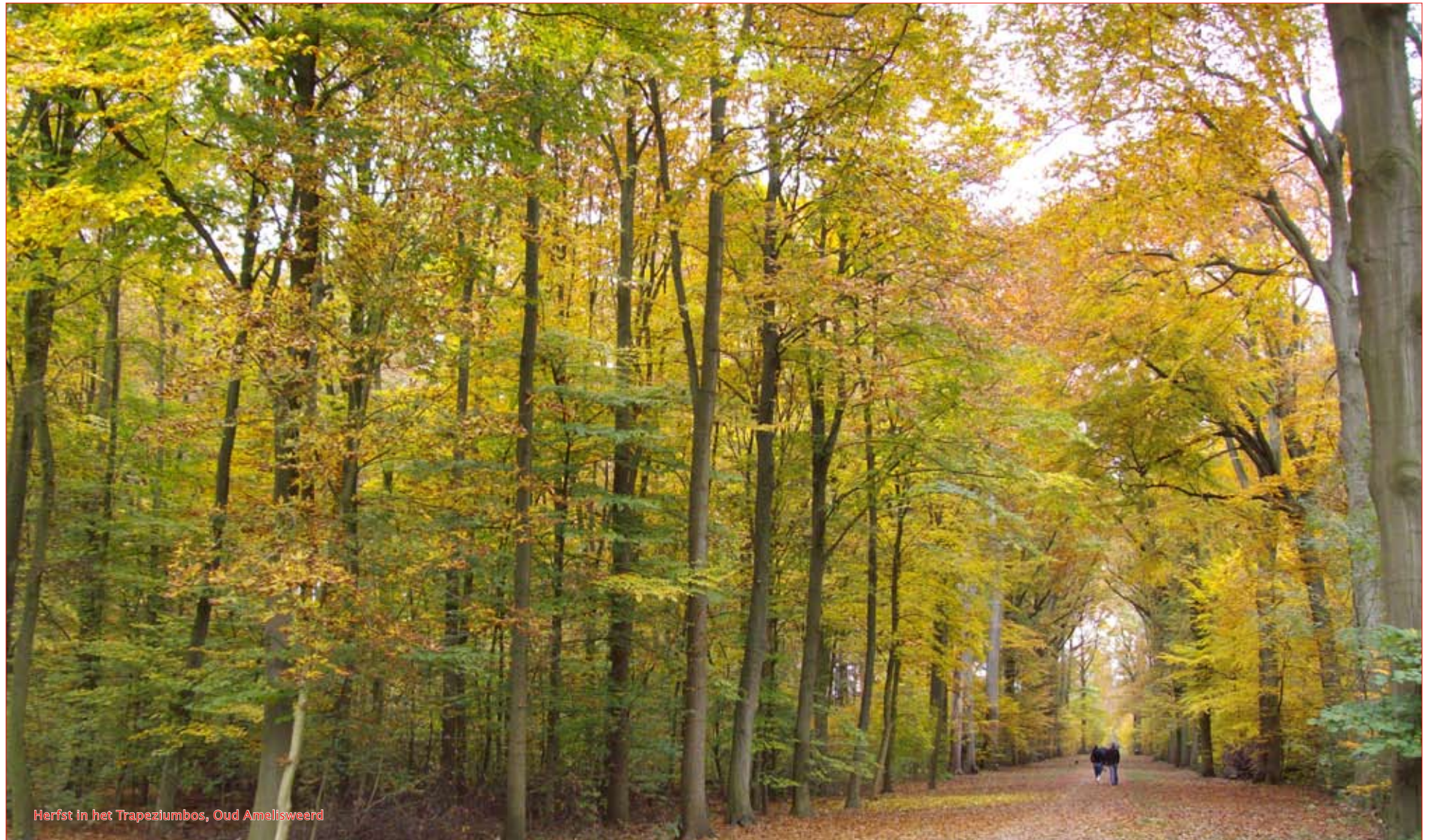
O: ontwikkelingsmaatregel

Indicatie van maatregelen in de omgeving van de landgoederen

maatregel	B	O	partner
Herstel Konings- weg en laan tussen Mereveldseweg en Voorlaan	■	■	Provincie Utrecht
Herprofilering een aanbrengen twee dubbele laanbeplanting Koningsweg tussen Lunet 1 en Mereveldseweg		■	
Koppeling tussen de landgoederen en Maarschalkerweerd/ Houtense Vlakte/stad Utrecht over A27		■	Rijkswaterstaat
Ecologisch en recreatief verbeteren van de onderdoorgang Kromme Rijn thv A27		■	Rijkswaterstaat, HDSR
Voetgangersbrug over Kromme Rijn tussen De Boeijelaan en Jaagpad		■	HDSR, 4U
Versterken historische verkaveling in weilanden Uithof		■	4U
Wandelpad tussen Nieuw Amelisweerd en Vossegatsedijk		■	4U
Wandelpad tussen centrum Uithof en landgoederen		■	4U
Ontwikkeling van pleisterplaatsen aan de rand van de Uithof i.c.m parkeren		■	Uithof
Wandelpad tussen Limalaan en Rijnsoever		■	4U
Aanvullen oude bomenrij in weilanden Uithof		■	4U
Aanplant van houtwallen in weilanden Uithof t.h.v. Limalaan		■	4U
Aanleg Tankgrachtpad en ecologische verbetering gracht		■	Provincie Utrecht
Verbeteren van bestaande vooroevers Kromme Rijn		■	HDSR
Aanleg slibvang ten oosten van Rhijnauwen		■	HDSR

B: beheermaatregel

O: ontwikkelingsmaatregel

Herfst in het Trapeziumbos, Oud Amelisweerd

8 Bronnen

Literatuur

- Albers Adviezen, *Amelisweerd en Rhijnauwen, cultuurhistorisch onderzoek*, Utrecht, juli 2009
- CLM Onderzoek en advies, *Versterking van natuur- en landschapswaarden van de landbouwgronden op de landgoederen van gemeente Utrecht*, juli 2003
- Ecologisch adviesbureau Maes, *Broedvogels Landgoederen Oud en Nieuw Amelisweerd en Rhijnauwen*, Utrecht, december 2009
- Ecologisch adviesbureau Maes, *Ecologische waarden Landgoederen Oud en Nieuw Amelisweerd en Rhijnauwen*, Utrecht, maart 2009
- Ecologisch adviesbureau Maes, *Historische Dendrologie landgoederen Oud en Nieuw Amelisweerd en Rhijnauwen*, Utrecht, december 2009
- Ecologisch adviesbureau Maes en Forestfun, *Mossen en korstmossen Oud en Nieuw Amelisweerd en Rhijnauwen*, Utrecht, mei 2009
- Ecologisch adviesbureau Maes, *Stinzenflora Landgoederen Oud en Nieuw Amelisweerd en Rhijnauwen*, Utrecht, juli 2009
- Oranjewoud, *Naar een duurzame ontsluitings- en parkeerstructuur in Rhijnauwen-Vechten*, Bunnik, november 2008
- Gemeente Bunnik, *Voorontwerp bestemmingsplan*, Bunnik, mei 2005
- Gemeente Utrecht, *Beheersplan voor de landgoederen Oud- en Nieuw Amelisweerd en Rhijnauwen*, Utrecht, februari 1990
- Gemeente Utrecht, *Bomenbeleid Utrecht*, Utrecht, juni 2009
- Gemeente Utrecht, *Groenstructuurplan Utrecht*, Utrecht, mei 2007
- Gemeente Utrecht, *Structuurvisie Utrecht 2015-2030*, Utrecht, juli 2004
- Gemeente Utrecht, *Utrecht Monitor 2009*, Utrecht, april 2009
- Gemeente Utrecht, *Visie De Uithof*, Utrecht, september 2005
- Klingen Bomen, Staro Bos- en natuurbesluit en M. van Gessel, *Noblesse Oblige*, Doorn, juni 2008
- Okra landschapsarchitecten, *De vier Luntetten op de Houtense Vlake*, april 2009
- Parklaan landschapsarchitecten, *Tankgracht Nieuwe Hollandse Waterlinie*, Den Bosch, februari 2010
- Provincie Utrecht, *Streekplan 2005-2015*, Utrecht, december 2004
- Rijksdienst voor de Monumentenzorg, *Aanwijzingsbesluit beschermd monument Rhijnauwen*, oktober 2005
- Rijksdienst voor de Monumentenzorg, *Aanwijzingsbesluit beschermd monument Oud Amelisweerd*, oktober 2005
- Rijksdienst voor de Monumentenzorg, *Aanwijzingsbesluit beschermd monument Nieuw Amelisweerd*, juli 2006
- Stichting Het Utrechts Landschap, *De tuinen van Utrecht*, Utrecht, september 2009
- Stuurgroep Nationaal Project Nieuwe Hollandse Waterlinie, *Panorama Krayenhof*, Utrecht, maart 2004
- Vrienden van Amelisweerd, *Amelisweerd verdient meer*, Utrecht, juni 2008

Internet

- Amelis' Hof: www.amelishof.nl
- De Veldkeuken: www.veldkeuken.nl
- De Volle Grond: www.devollegrond.nl
- Ecologische Hoofdstructuur: www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/natuur-landschap/ecologische-0/ecologische/
- Fort Rhijnauwen: www.staatsbosbeheer.nl/Locaties/Nieuwe%20Hollandse%20Waterlinie/Fort%20bij%20Rijnauwen.aspx
- Kromme Rijn en Kaderrichtlijn Water: www.hdsr.nl/@135881/waterschap_aan_de/
- Gemeente Utrecht, landgoederen: www.utrecht.nl/smartsite.dws?id=201016
- Lekker Utrechts: www.lekkerutregs.nl
- Stayokay: www.stayokay.com/index.php?pageID=3207&hostelID=356028

